

บทที่ 3

พหุสังคมในหมู่บ้าน

ระบบเศรษฐกิจและการจัดสรรทรัพยากร

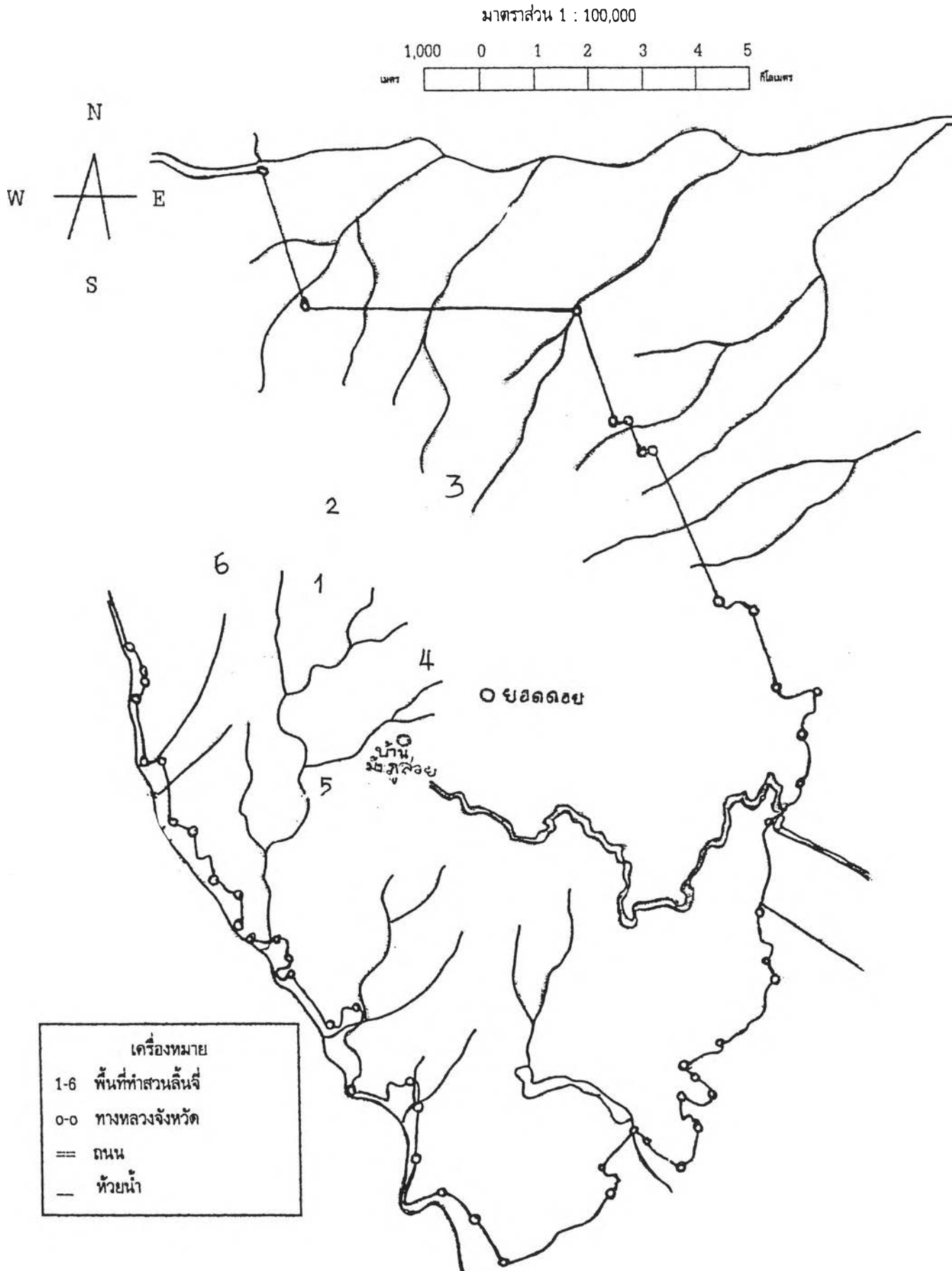
การอาศัยอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้านภูสอย รวมทั้งอิทธิพลความทันสมัย และอิทธิพลของเศรษฐกิจ การศึกษา การปกครองของสังคมไทย ทำให้ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาวม้ง และระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้านเป็นไปอย่างซับซ้อน ประการหนึ่ง ความแตกต่างระหว่างกลุ่มยังคงมีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในรายละเอียดทางเอกลักษณ์วัฒนธรรมและศาสนาของชาวม้งด้วยกันเอง ซึ่งมีชาวม้งบางกลุ่มแซ่สกุลได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาพุทธและคริสต์อันเป็นผลจากอิทธิพลของความสัมพันธ์กับบริบทในสังคมไทย หรือความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ในหมู่บ้าน ซึ่งแม้แต่กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เช่น ชาวจีนฮ่อ หรือคนไทย/คนเมือง ก็ยังนับถือศาสนาที่ต่างกัน แต่ความแตกต่างดังกล่าว ถึงแม้จะยังมีและปรากฏให้เห็นอยู่ แต่มิได้มีความสำคัญมากเมื่อทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีระบบความสัมพันธ์ต่อกันทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการค้าขายภายในหมู่บ้าน ในขณะที่อิทธิพลจากความทันสมัยและการศึกษา การปกครองของสังคมไทย ก็มีบทบาทต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้านเช่นกัน เหล่านี้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกันภายในหมู่บ้านเป็นพหุสังคมได้ โดยต่างก็ยอมรับในความแตกต่างที่ปรากฏอยู่มิได้มีความขัดแย้งกันมากนัก

3.1 ระบบเศรษฐกิจในภูสอย

ในปัจจุบัน ระบบเศรษฐกิจประเภทต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ (subsistence economy) ในลักษณะการปลูกผักรั้วไร่เลื่อนลอย เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ซึ่งพาณิชย์ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีพัฒนาการและประวัติศาสตร์ชุมชนในด้านการเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิต และการกระทำของหน่วยงานรัฐต่าง ๆ ที่ช่วยอธิบายลักษณะประเภทและความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้

นับแต่การเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ภูสอยของกลุ่มชาวม้งและจีนฮ่อกลุ่มแรกในปี พ.ศ. 2494 วิธีการผลิตของกลุ่มชาวม้งยังคงเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ (subsistence economy) ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกไร่ผักรั้ว และทำไร่หมุนเวียนตามพื้นที่ป่าที่กลุ่มชาวม้งและจีนฮ่อได้ทำการบุกเบิกจับจองก่อนอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ภูสอยซึ่งครอบคลุมอาณาเขตป่ารอบ ๆ หมู่บ้านและห่างไกลออกไป เช่น สวนแม่ปาน สวนแม่นาไทร ปางขมุก สวนแม่ใน สวนแม่เต๋อ (ดูแผนภาพที่ 5 แผนที่แสดงพื้นที่ทำกินของกลุ่มชาวม้งภูสอย) ถึงแม้ว่าในปี พ.ศ. 2492 กรมป่าไม้ได้ประกาศให้เขตพื้นที่บริเวณดัง

แผนภาพที่ 5
แผนที่แสดงพื้นที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งสวอย



กล่าวเป็นปาหวงห้ามตามการประกาศพระราชกฤษฎีกาปาหวงห้าม ตามประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา ซึ่งเป็นปีก่อนการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเข้ามาอยู่ก็ตาม แต่การทำไร่ฝิ่นและข้าวไร่อยู่ในพื้นที่เพาะปลูกบริเวณป่าดงกล่าวของชาวม้ง เป็นการเข้ามาบุกเบิกจับจองก่อนที่ชาวม้งในหมู่บ้านนี้จะอพยพมาตั้งที่อยู่อาศัยในภูสวย เราไม่ทราบรายละเอียดอะไรมากนักเกี่ยวกับสถานการณ์ในช่วงขณะนั้น และพื้นที่หมู่บ้านภูสวยมีผู้มาทำการศึกษาวิจัยค่อนข้างน้อย การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในช่วงหลังปี พ.ศ. 2512 ไปแล้ว ถึงอย่างไรก็ตามประวัติการเปลี่ยนแปลงทางการผลิตที่สืบค้นและมองเห็นร่องรอยได้ เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2506 เมื่อคราวการเสด็จเยี่ยมหมู่บ้านภูสวย ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเห็นระบบการเพาะปลูกและใช้พื้นที่การผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้ และต้นน้ำลำธารในพื้นที่ป่าอันอุดมสมบูรณ์ในบริเวณนี้ ประกอบกับในปี พ.ศ. 2502 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2502 ให้กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ดำเนินการจัดพื้นที่ป่า (พื้นที่ที่ชาวม้งอาศัยอยู่) ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ หลังจากที่ได้ประกาศพื้นที่ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า ปี พ.ศ. 2481 แล้ว (รุ่งอรุณ ปานมงคล 2540 : 27) จึงทรงแนะนำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งปลูกพืชสวนต่าง ๆ แทนฝิ่นโดยได้พระราชทานพันธุ์ลินจีให้ทดลองปลูกในพื้นที่ทำไร่ฝิ่นดั้งเดิม การทำสวนลินจีของม้งปรากฏว่า สามารถให้ผลผลิตมากและราคาดี อีกทั้งเป็นที่ต้องการของตลาดในขณะนั้น จนทำให้การปลูกฝิ่นของชาวม้งภูสวยในปี พ.ศ. 2520 ที่มีพื้นที่ปลูกฝิ่นจำนวน 275 ไร่ ได้ลดลงจนเหลือ 24.5 ไร่ ซึ่งพื้นที่ปลูกฝิ่นลดลงร้อยละ 91.09 ในขณะที่จำนวนคร้วเรือนที่ปลูกฝิ่นในปี 2520 มี 118 คร้วเรือน ลดลงเหลือ 10 คร้วเรือนในปี 2521 คิดเป็นจำนวนคร้วเรือนที่ปลูกฝิ่นลดลงร้อยละ 91.85 (กองควบคุมพืชเสพติด 2522 : 1-2) ในปัจจุบันหลังจากนั้นมา กลุ่มชาติพันธุ์ม้งภูสวยได้ทำการเพาะปลูกสวนลินจีในพื้นที่สวนดังกล่าว แทนการปลูกไร่ฝิ่นและได้มีการเพาะปลูกกะหล่ำปลี ข้าวโพดและต้นดอกกระดาดอยู่บริเวณเดียวกับพื้นที่ปลูกสวนลินจี บริเวณใกล้เคียง ๆ กับตัวหมู่บ้านเพิ่มขึ้นอีกด้วย ซึ่งทำให้ในปี พ.ศ. 2521 หมู่บ้านม้งภูสวยมีรายได้จากการเกษตรกรรม หัตถกรรม หัตถกรรม การรับจ้าง การปลูกฝิ่นและเลี้ยงสัตว์ร่วมกันเป็นอันดับสอง รองจากรายได้จากการจำหน่ายของที่ระลึก ร้อยละ 16.22 และ 72.78 ตามลำดับ (กองควบคุมพืชเสพติด. 2522 : 2) และในปัจจุบันจากสถิติการถือครองพื้นที่หมู่บ้านของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2540 : 50) และพื้นที่ทำการเกษตรของชาวม้งภูสวย ในรายงานการวิจัยของ รุ่งอรุณ ปานมงคล (2540 : 65) มีจำนวน 7,523 ไร่ และ 392 ไร่ 1 งาน 92 ตารางวา ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรของชาวม้งในอดีตก่อนมีการรายงานผลการถือครองที่ดิน รุ่งอรุณ ปานมงคล (2540 : 58) กล่าวว่า กลุ่มชาวไทยภูเขาที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติ มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2492 แล้ว และมีการเข้ามาใช้ประโยชน์เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งชาวม้งภูสวยก็ได้ทำการขยายพื้นที่ทำกินในระยะเวลาดังกล่าวออกไปอีกเช่นกัน

3.1.1 ระบบการผลิตทางการเกษตร

การทำสวนลิ้นจี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการค้าเชิงพาณิชย์ที่ราคาขึ้นอยู่กับราคาผลผลิตของตลาดภายนอก การจัดการและเพาะปลูกลิ้นจี่ เป็นการลงทุนที่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายอย่างมากในระยะแรกของการปลูกลิ้นจี่ ทั้งในด้านการปรับสภาพดินโดยใช้ยาฆ่าแมลง ปุ๋ย และการต่อท่อน้ำจากลำห้วยบริเวณใกล้เคียงเพื่อหล่อเลี้ยงต้นกล้า ระยะเวลารอการเติบโตของลิ้นจี่จนถึงเวลาที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ใช้ระยะเวลาประมาณ 10 - 15 ปี ในช่วงนี้ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ หมดไปกับการซื้ออุปกรณ์บำรุงพันธุ์ และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการระวางและรักษาต้นพันธุ์ มีให้มีแมลงหรือมนุษย์มารบกวนหรือทำลาย ความพึงพอใจปรากฏขึ้นกับกลุ่มม้ง เมื่อการลงทุนในระยะ 10 - 15 ปีแรกผ่านไป ต้นลิ้นจี่ผลิตผลครั้งแรก สามารถนำรายได้ที่เป็นกอบเป็นกำเข้าสู่มือของม้งที่ยั่งยืนแข็งแรง รายได้จากการจำหน่ายผลลิ้นจี่ให้กับพ่อค้าคนกลางจากภายนอกที่เข้ามารับซื้อหรือจองก่อนที่ผลลิ้นจี่จะสุก สร้างฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวและสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงิน เพื่อใช้จ่ายแลกเปลี่ยนเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ รถยนต์ ฯลฯ ให้กับม้งภูสวายเป็นอย่างมาก การลงทุนระยะแรกให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า และสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นอีกในปีต่อ ๆ มา และเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลบำรุงลิ้นจี่ลดลงเหลือต้นละ 100 บาท ซึ่งทำรายได้จากการให้ผลผลิตในทุก ๆ ปีของลิ้นจี่ การให้ผลผลิตของลิ้นจี่ในรอบปี มีอยู่ 2 ระยะเวลาคือ ผลผลิตที่ออกตามฤดูกาลในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ซึ่งทำรายได้จากการขายลิ้นจี่ในราคากิโลกรัมละ 18-20 บาท ผลผลิตนอกฤดูกาลอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม โดยลิ้นจี่นอกฤดูกาลจะขายได้กิโลกรัมละ 50-70 บาท

การทำเกษตรสวนลิ้นจี่มีอยู่เฉพาะในกลุ่มชาวม้ง ซึ่งมีสวนของตนเองอยู่ในเขตป่ารอบ ๆ หมู่บ้านและลำห้วยน้ำต่าง ๆ และเป็นพื้นที่บริเวณเดียวกับชาวม้งหมู่บ้านอื่น การเดินทางเข้าไปสู่สวนลิ้นจี่ของแต่ละครัวเรือนในอดีตก่อนปี พ.ศ. 2536 ชาวม้งภูสวัยได้ใช้ทางเดินเล็ก ๆ จากตัวหมู่บ้านลัดเลาะเข้าสู่สวนต่าง ๆ โดยขบจักรยานยนต์ ในขณะที่มีอีกเส้นทางหนึ่งที่เข้าสู่สวนต่าง ๆ ได้ด้วยโดยใช้รถกระบะหรือจักรยานยนต์ขับไปตามถนนดอย เข้าตัวเมืองเชียงใหม่ แล้วขับไปตามถนนทางหลวงแผ่นดิน ทางไปอำเภอข้างเคียง และแยกไปตามถนนสู่ตำบล อำเภอข้างเคียง ก่อนเข้าสู่สวนลิ้นจี่จะมีหน่วยพิทักษ์อุทยานของอุทยานแห่งชาติดอย ตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติฯ เส้นทางทั้งสองนี้เป็นเส้นทางที่ชาวม้งใช้ในวาระโอกาสที่แตกต่างกัน คือ เส้นทางลัดอันเป็นเส้นทางเล็ก ๆ ที่ไม่ต้องผ่านเข้าสู่ตัวเมือง ก่อนใช้ถนนทางหลวงแผ่นดิน จะถูกใช้ในโอกาสที่ชาวม้งเดินทางโดยรถจักรยานยนต์เข้าไปดูแลรักษา ลิ้นจี่เป็นระยะ ๆ ส่วนเส้นทางอีกเส้นทางหนึ่งนั้นใช้ในโอกาสที่นำรถกระบะเข้าไปเก็บผลผลิตจากต้นลิ้นจี่ บรรทุกออกมาส่งขายยังตลาดในตัวเมืองก่อนการนำผลผลิตออกขาย ซึ่งชาวม้งมักจะถูกขูดรีดจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ประจำอยู่ที่หน่วยพิทักษ์ เป็นประจำ โดยการถูกเรียกเก็บเงินจากเจ้าหน้าที่ฯ ที่ด่านตรวจฯ ซึ่งมักจะอ้างเหตุผลต่าง ๆ นานาในการเรียกเก็บเงิน ในความเป็นจริง การเกษตรกรรมลิ้นจี่ของชาวม้งภูสวัย เป็นการทำการเกษตรในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติฯ โดยไม่มีกฎหมายการเสียภาษีที่ดินใน

การเพาะปลูกของรัฐมารองรับ อีกทั้งด้านตรวจของอุทยานแห่งชาติดอย ที่ตั้งอยู่ ณ ตำบลข้างเคียงมิได้ มีหน้าที่ในการเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ผ่านเข้าออกตรงจุดตรวจแต่เพียงอย่างเดียว การถูกเรียกเก็บเงิน จากชาวม้งโดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ฯ ที่ด้านตรวจจึงเป็นข้อสงสัยและนำความไม่พอใจให้เกิดกับชาวม้งภูสวญ เรื่อยมา

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2536 ได้มีบริษัทเอกชน จัดโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ เนื่องใน วโรกาสทรงครองราชย์ปีที่ 50 ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ในจำนวนพื้นที่ 1,100 ไร่ (ดูแผนภาพที่ 6 แผนที่สังเขป แสดงบริเวณพื้นที่ปลูกป่าและเส้นทางคมนาคม) ซึ่งพื้นที่ปลูกป่าถาวรอยู่ใกล้กับหมู่บ้าน ภูสวญและสวนลั่นจี่ของชาวม้งรวมทั้งต้นน้ำ โดยบริษัทเอกชน มอบให้ชาวม้งบ้านภูสวญเข้าร่วมปลูกป่า ถาวรฯ และทำถนนดินให้รถยนต์เข้าสู่พื้นที่ปลูกป่าและสวนแม่ปานในเส้นทางเล็ก ๆ ดั้งเดิมของชาวม้ง หลังจากนั้นเป็นต้นมา ชาวม้งจึงได้ใช้เส้นทางดังกล่าวในการเข้าไปในสวนลั่นจี่ ทั้งในด้านการดูแลรักษา สวนลั่นจี่ และการนำผลผลิตออกมาขาย แทนเส้นทางเข้าสวนลั่นจี่ที่ตำบลข้างเคียง ปัจจุบันสมาชิกชาวม้งที่ทำการเกษตรอยู่ที่ดังกล่าว มีอยู่ทั้งหมดจำนวน 57 ราย ในขณะที่ม้งภูสวญรายอื่น ๆ มีสวนลั่นจี่อยู่ที่อื่น

วิธีการผลิตของชาวม้งในปัจจุบัน เป็นการลงทุนระยะยาวในช่วงเวลาการเพาะปลูกกล้วยไม้พระ ราชทาน ในช่วงแรก ปี พ.ศ. 2506 แทนการปลูกฝิ่นและไร่ข้าว เกษตรอำเภอเข้ามาแนะนำวิธีการปลูก และการบำรุงดูแลรักษาต้นกล้า ซึ่งต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยบำรุงพันธุ์ ยาฆ่าแมลง และยาเร่งการ เจริญเติบโตของผลผลิต ตามช่วงอายุการเจริญเติบโตของต้นลั่นจี่ และเมื่อถึงเวลาในการบำรุงดูแล รักษา เช่น ถางหญ้าวัชพืชออกจากสวนลั่นจี่ ใช้ยาฆ่าแมลงเมื่อถึงช่วงติดดอกลั่นจี่ และการพ่นยาเร่ง การเจริญเติบโตเมื่อลั่นจี่ออกผล ในระยะเวลาตั้งแต่ช่วงปลูกต้นกล้า ถึงการติดดอกลั่นจี่ครั้งแรกกิน เวลา 10 - 15 ปี ซึ่งชาวม้งอดทนในการดูแลรักษาโดยเข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านพักที่สร้างขึ้นในสวนของตนเอง ภายในสวนชาวม้งมักจะจ้างให้คนต่างด้าว เช่น ไทยใหญ่ รวมทั้งชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านเฝ้าอยู่ใน สวนลั่นจี่เป็นระยะเวลานานนับเดือน ในขณะที่ม้งผู้เป็นเจ้าของสวนจะเข้าไปดูแลอยู่เป็นระยะ ๆ

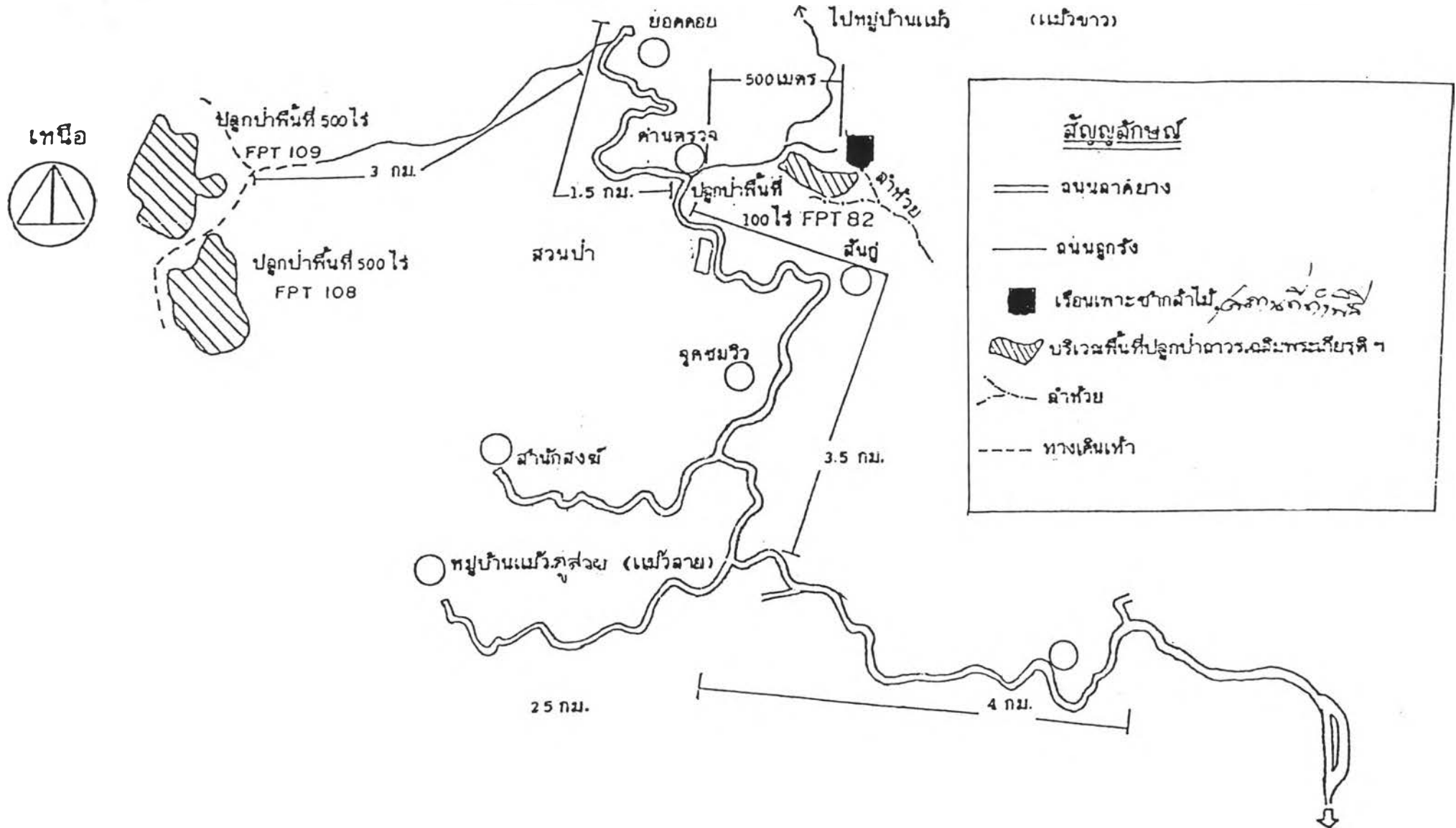
การรวมกลุ่มแรงงานระหว่างสมาชิกชาวม้งในแซ่ตระกูลเดียวกัน ซึ่งจะมีสวนลั่นจี่อยู่ในพื้นที่ บริเวณเดียวกัน อันเกิดจากการแบ่งสวนลั่นจี่ของบิดาในพื้นที่นั้น ๆ ให้บุตรชายแต่ละคนดูแลรับผิดชอบ ในขณะที่บุตรชายคนเล็ก จะได้รับสวนลั่นจี่ของบิดาเป็นคนสุดท้าย โดยปกติแล้วชาวม้งที่มีความ สัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันเช่น พี่น้อง อาหลาน เพื่อน ในช่วงการบุกเบิกพื้นที่ทำกินในไร่ฝิ่นมักจะเลือกสถานที่ ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน จึงทำให้พื้นที่สวนลั่นจี่ที่ปลูกแทนฝิ่นของเครือญาติที่ใกล้ชิดกันเป็นพี่น้อง จะอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ซึ่งสะดวกและง่ายในการช่วยเหลือแรงงานในระหว่างเครือญาติ โดยในช่วง เวลาที่มีการถางหญ้าตรงเส้นทางเข้าไปในสวนที่อยู่ใกล้เคียงกันของกลุ่มสายตระกูลเดียวกัน มักจะ เกณฑ์แรงงานนัดแนะเจ้าของสวนทุกคนให้ช่วยเหลือในการถางหญ้าและวัชพืชตามริมทางเดิน ในขณะที่ การทอดน้ำจากลำห้วยเข้าไปใช้ในบ้านพักในสวนลั่นจี่และการบำรุงต้นลั่นจี่ สมาชิกในสายตระกูลเดียวกัน

ที่ได้รับการแบ่งพื้นที่เพาะปลูกจากบิดาต่างก็ออกค่าใช้จ่ายในการซื้อท่อพลาสติกอย่างเท่าเทียมกัน และทำการช่วยเหลือต่อท่อจากลำห้วยทดน้ำเข้ามาสู่สวนของแต่ละคน

แผนที่สังเขป แสดงบริเวณพื้นที่ปลูกป่าและเส้นทางคมนาคม

โครงการปลูกป่าดาวเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์ ปีที่ 50 อุทยานแห่งชาติ

จำนวนพื้นที่ 500 ไร่



จากสถิติการถือครองพื้นที่หมู่บ้านของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2540:50) และพื้นที่ทำการเกษตรของชาวม้งภูสอยในรายงานการวิจัยของรุ่งอรุณ ปานมงคล (2540:65) มีจำนวน 7,523 ไร่ และ 392 ไร่ 1 งาน 92 ตารางวา ตามลำดับ

ในขณะเดียวกัน การถือครองที่ทำการเกษตรของชาวม้งในอดีต ก่อนมีการรายงานผลการถือครองที่ดินในปัจจุบันถูกสำรวจจากรุ่งอรุณ ปานมงคล (2540:58) ว่ากลุ่มชาวไทยภูเขาที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติ มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2492 แล้ว และมีการเข้ามาใช้ประโยชน์เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องจึงเป็นผลให้ในขณะนั้นชาวม้งภูสอยได้ขยายพื้นที่ทำกินในบริเวณเดิมออกไปอีกเช่นกัน

เมื่อถึงฤดูกาลติดดอกลิ้นจี่และเก็บเกี่ยว สมาชิกในสายตระกูลเดียวกันต่างช่วยกันขายผลผลิต โดยมีพ่อค้าคนกลางในเมืองเชียงใหม่เข้ามาจองผลลิ้นจี่ที่ยังไม่สุกและตั้งราคาเหมาต่อตัน ซึ่งการตั้งราคาจะพิจารณาถึงความมากน้อยของการติดผลลิ้นจี่ในแต่ละต้น และความอุดมสมบูรณ์ของผลลิ้นจี่ ตกเฉลี่ยพ่อค้าคนกลางคิดราคาซื้อผลลิ้นจี่ต่อตันเป็นเงินหนึ่งพันถึงสามพันบาท ตามคุณภาพของผลลิ้นจี่ สมาชิกในกลุ่มสายตระกูลเดียวกัน จะเข้ามาช่วยต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางในส่วนของสมาชิกในสายตระกูล และผลัดกันช่วยต่อรองเมื่อถึงสมาชิกคนอื่นในสายตระกูล ชาวม้งกล่าวว่าเป็นการดีที่พ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อผลผลิตถึงสวนเพราะไม่ต้องเปลืองค่าขนส่ง อีกทั้งไม่ต้องหาตลาดรับซื้อผลผลิตเอง ทำให้สามารถประกันความมั่นใจได้ว่าผลลิ้นจี่ในสวนตนเองสามารถขายได้อย่างแน่นอนซึ่งจะนิยมมากกว่านำลิ้นจี่ขายให้แก่พ่อค้าคนกลางโดยคิดราคาเป็นกิโลกรัม

ผลผลิตมิได้ติดผลในทุก ๆ ปี หลังจากปลูกต้นลิ้นจี่และติดผลครั้งแรกแล้ว แต่การติดดอกลิ้นจี่ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศว่ามีความเหมาะสมเพียงใด ในบางปีถ้ามีลูกเห็บและน้ำในห้วงที่ทำการทดเข้าสวนมีปริมาณไม่เพียงพอ ผลลิ้นจี่ก็อาจร่วงและเสียหายเป็นจำนวนมาก ทำให้ในปีนี้อาจขายได้ราคาไม่ดีหรืออาจขายไม่ได้เลย ชาวม้งในหมู่บ้านภูสอยที่ร่ำรวยขึ้นมาจากการเกษตรสวนลิ้นจี่ได้นั้นจึงต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจำนวนของต้นลิ้นจี่ การบำรุงดูแลรักษาเอาใจใส่สภาพดิน ความอุดมสมบูรณ์ของน้ำ ดินฟ้าอากาศ โชคชะตา และการบวงสรวงผี เมื่อถึงวาระโอกาสเป็นสำคัญ

การทำเกษตรสวนลิ้นจี่เพื่อแลกเปลี่ยนเป็นรูปเงินตราของชาวม้งภูสอย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเกษตรสมัยก่อนที่ทำไร่ผืนและไร่ข้าว เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้ากับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยใช้เงินแถบในการแลกเปลี่ยน เพื่อนำมาเก็บไว้เป็นค่าสินสอด สำหรับการแต่งงานกับผู้หญิงม้ง รวมทั้งสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ปลูกในฤดูกาลต่อไป ระบบการแลกเปลี่ยนดังกล่าวได้หมดและหายไปจากการเกษตรกรรมของชาวม้งภูสอย แต่การแลกเปลี่ยนผลผลิตเป็นเงินตราของเกษตรกรสวนลิ้นจี่ชาวม้งภูสอย ทำให้ระบบสินสอดของชาวม้งภูสอยเปลี่ยนไปโดยสามารถเรียกสินสอดเป็นเงินไทยในราคา 15,000 บาท สำหรับการแต่งงานกับฝ่ายหญิง ในขณะที่เงินจากการขายผลผลิตที่ได้อีกส่วนหนึ่งถูกเก็บเอาไว้ใช้สอยและซื้อสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน อีกส่วนถูกเก็บเอาไว้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมีในการดูแลรักษาต้นลิ้นจี่ เงินที่เหลือนอกจากนี้จึงถูกแบ่งไปฝากไว้ในธนาคารที่ตัวเมืองเชียงใหม่ ม้งที่

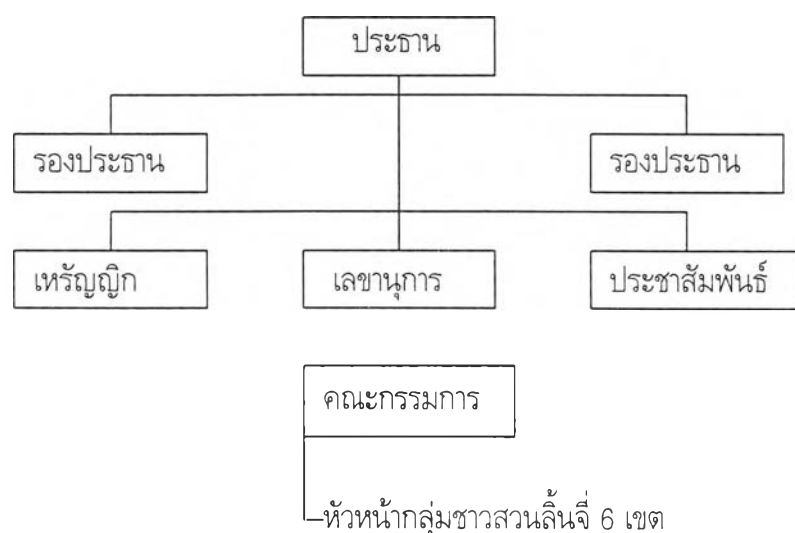
สำรวจบางคนในหมู่บ้านมีเงินในธนาคารจากการขายลันจี้เป็นจำนวนเงินถึงเจ็ดหลัก ในปี พ.ศ.2540 นายอดยศสำรวจรายได้จากการขายพีซีไรและสวนลันจี้ของชาวม้งกุสวายในหมู่บ้าน คิดเป็นรายได้ต่อปีรวมกันประมาณ 1,866,666 บาท

กลุ่มเกษตรกรสวนลันจี้หมู่บ้านม้งกุสวาย เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งจากเกษตรกรอำเภอที่เข้ามาอบรมเกษตรกรชาวม้งกุสวายที่ทำสวนลันจี้ โดยตั้งเป็นชมรมในวันที่ 26 กรกฎาคม 2534 มีสมาชิกชาวม้งที่ทำสวนลันจี้ทั้งหมดในหมู่บ้านอยู่ในความรับผิดชอบ วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งคือเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในป่าไม้รอบ ๆ สวนลันจี้ หยุดการขยายพื้นที่เพาะปลูก ศึกษาการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด และเป็นตัวกลางของชาวม้งที่มีสวนลันจี้กับอุทยานแห่งชาติ องค์กรนี้เป็นองค์กรที่ชาวม้งที่มีสวนลันจี้ร่วมกันบริหารโดยแบ่งหน้าที่เป็นฝ่ายต่าง ๆ เพื่อควบคุม บริหารให้สวนลันจี้ปฏิบัติตามกฎของอุทยานแห่งชาติและเสนอปัญหาในสวนลันจี้เพื่อหาทางแก้ไข

การบริหารงานในปัจจุบัน ได้พยายามให้สมาชิกทุกคนใช้น้ำในห้วยให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด เช่น การพยายามจัดระบบการรดน้ำให้มีประสิทธิภาพ และไกล่เกลี่ยปัญหา ข้อพิพาทต่าง ๆ ที่กระทบกระทั่งกันในระหว่างสมาชิก แต่องค์กรนี้ยังมิได้มีการรวมกลุ่มสมาชิกเพื่อแก้ปัญหาทางการจำหน่ายผลผลิตและการตลาดภายนอกให้แก่สมาชิก จึงเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อสนองรับกับนโยบายการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติแต่เพียงฝ่ายเดียว ในปัจจุบันนายวัชระ หวังวัฒนา เป็นประธานคณะกรรมการกลุ่ม

แผนภูมิที่ 11

แผนผังการบริหารกลุ่มเกษตรกรสวนลันจี้กุสวาย



3.1.2 กระแสเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกับระบบการค้าในภูสวย

หมู่บ้านภูสวยเป็นหมู่บ้านชาวเขาหมู่บ้านหนึ่ง ที่ได้รับผลกระทบจากอิทธิพลการประกาศให้ประเทศไทยเป็นปีท่องเที่ยวของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2512 สาเหตุดังกล่าวเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในหมู่บ้านเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการเกิดธุรกิจการค้า การปรับปรุงและจัดสถานที่ รวมทั้งการตั้งองค์กรดำเนินการที่มุ่งประโยชน์ในการนำรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับประชาชนในหมู่บ้าน

ชาวม้งและชาวจีนฮ่อที่มีพื้นที่สวนอยู่ใกล้ ๆ กับบริเวณหมู่บ้านในอดีต ต่างมองเห็นช่องทางของการเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง จากการเข้ามาเที่ยวชมวัฒนธรรมชาวเขาเผ่าม้งในหมู่บ้านของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในระยะต้นของกระแสการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ได้มีการตั้งร้านขายสินค้าขายเสื้อผ้าม้ง หน้าไม้ เครื่องประดับเงินเล็ก ๆ ของชาวม้งและจีนฮ่อบางครอบครัวที่มีพื้นที่อยู่ใกล้กับเส้นทางเดินในหมู่บ้าน เพียงไม่กี่รายเท่านั้น แต่ในปัจจุบัน ความเฟื่องฟูของธุรกิจการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ทำให้มีร้านค้านานาชนิดตั้งอยู่ตามถนนภายในหมู่บ้านเป็นจำนวนทั้งสิ้นถึง 133 ร้าน (ดูแผนภาพที่ 7 แผนที่แสดงร้านค้าของตนเองและที่เช่าในหมู่บ้านภูสวย) ทั้งนี้สามารถแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ และโรงเรียน ที่เป็นเจ้าของร้านค้าและที่เช่าร้านค้าได้ดัง ตารางที่ 7 ต่อไปนี้

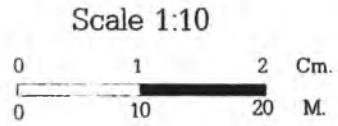
ตารางที่ 7 ประเภทร้านค้าของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

ประเภท ชาติพันธุ์	ร้านค้าของตนเอง		เช่าร้านจากผู้อื่น
	ขายเอง	ให้เช่า	
ม้ง	91	18	16
จีนฮ่อ	13	7	9
ไทย/เมือง	10	-	19
กะเหรี่ยง	-	-	-
ไทยใหญ่	-	-	-
โรงเรียน	-	14	-
เนปาล	-	-	1
ญี่ปุ่น	1	-	-

ในตารางแสดงให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีร้านค้าของตนเองนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีจำนวนมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น จีนฮ่อ และคนไทย/คนเมือง มีร้านของตนเองเป็นเพียงจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับม้ง โดยในส่วนของกะเหรี่ยงและไทยใหญ่ กลับไม่มีพื้นที่ร้านขายสินค้าและเช่าอยู่เลย หน่วยงานของราชการคือ โรงเรียนเป็นเจ้าของพื้นที่บริเวณโรงเรียนได้จัดการแบ่งพื้นที่ให้กลุ่ม

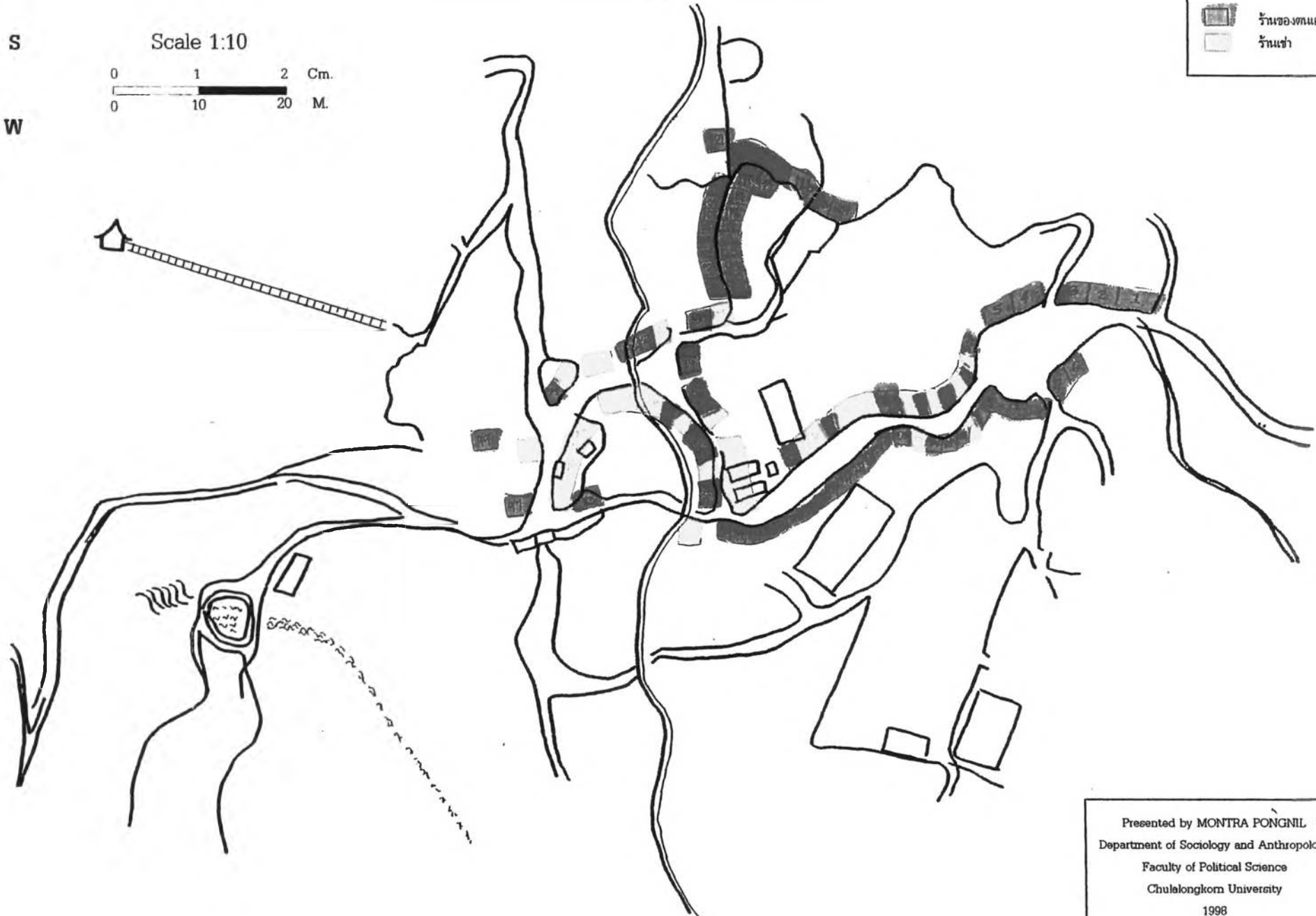
แผนภาพที่ 7

แผนที่แสดงร้านค้าของตนเองและให้เช่าในหมู่บ้านภูสวาย



สัญลักษณ์

- ร้านของตนเอง
- ร้านเช่า



Presented by MONTRA PONGNIL
Department of Sociology and Anthropology
Faculty of Political Science
Chulalongkorn University
1998

ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทำการเช่าพื้นที่ของโรงเรียนเพื่อตั้งร้านค้าขึ้นจำนวน 14 ร้าน นอกเหนือจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งและจีนฮ่อและคนไทย/คนเมือง ที่เป็นเจ้าของร้านค้า

ในส่วนของการเช่าร้าน ไม่มีความแตกต่างกันมากนักในกลุ่มของชาติพันธุ์ม้ง, จีนฮ่อ และคนไทย แต่เมื่อดูการเป็นเจ้าของพื้นที่ให้เช่าแล้ว ปรากฏว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นผู้ให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นเช่าร้านมากที่สุด กล่าวคือ มีจำนวนให้เช่าร้านทั้งสิ้น 18 ร้าน ในขณะที่จีนฮ่อ มี 7 ร้านที่ให้เช่าซึ่งเป็นพื้นที่ของชาวจีนฮ่อคนเดียวคือ นายเลาต้า/นางแฝ แต่ในกลุ่มคนไทย เมือง และกะเหรี่ยง ไทยใหญ่ ไม่มีร้านที่ให้บุคคลอื่นให้เช่าอยู่เลย จากสถิติราคาการเช่าร้านในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ชาวม้งให้เช่าร้านเกือบทุกราคาตามขนาดของร้านค้าตั้งแต่ราคา 300 บาท/เดือน ถึง 2,500 บาท/เดือน (ดูตารางราคาการให้เช่าร้านค้า) ทำให้กลุ่มชาวม้งจำนวน 13 ราย มีรายได้จากการให้เช่าร้านรวมกันทั้งหมด 170,400 บาท/ปี ในขณะที่ชาวจีนฮ่อที่ให้เช่าร้านมีคนเดียวคือ นายนางแฝ เจริญกุล (แซ่ย่าง) มีรายได้จากการให้เช่าร้านทั้งหมด 161,000 บาท/ปี และสุดท้ายโรงเรียนมีรายได้จากการเช่าร้านเป็นจำนวนเงิน 55,440 บาท/ปี

ตารางที่ 8 แสดงราคาการให้เช่าร้านค้า

ราคาการเช่าร้าน	จำนวนร้านค้าที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทำการให้เช่า		
	ม้ง	จีนฮ่อ	โรงเรียน
800 บาท/เดือน	1		
600 บาท/เดือน	1		
1,000 บาท/เดือน	2		
1,500 บาท/เดือน	2		
300 บาท/เดือน	1		7
160 บาท/เดือน			7
500 บาท/เดือน	1		
24,000 บาท/ปี - 2,000 บาท/เดือน	2		
23,000 บาท/ปี - 1,900 บาท/เดือน	1	7	
4,400 บาท/ปี - 370 บาท/เดือน	1		
30,000 บาท/ปี - 2,500 บาท/เดือน	1		
15,000 บาท/ปี - 1,250 บาท/เดือน	2		
20,000 บาท/ปี - 1,700 บาท/เดือน	1		
10,000 บาท/ปี - 890 บาท/เดือน	1		
5,000 บาท/ปี - 425 บาท/เดือน	1		
รวม	18	7	14

แต่เมื่อพิจารณาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและไทยใหญ่ กลับไม่มีร้านค้าของตนเองอยู่ในพื้นที่เลย แต่ความสัมพันธ์ทางธุรกิจการค้าของชาวกะเหรี่ยงและไทยใหญ่ กลับไปอยู่ตรงที่ชาวกะเหรี่ยงจะตั้งโต๊ะขายสินค้าเล็ก ๆ ตามทางเดินสาธารณะภายในหมู่บ้าน และคนต่างด้าวที่เป็นไทยใหญ่เป็นลูกจ้างภายในร้านค้าให้กับชาวจีนฮ่อ

คนไทยและคนเมืองที่มีร้านค้าเป็นของตนเองจำนวน 10 ร้านนั้น ได้มาจากการขอซื้อพื้นที่ทำร้านค้าจากม้ง ในขณะที่พื้นที่ร้านค้าของโรงเรียนได้รับการบริจาคที่ดินเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนา และสร้างโรงเรียนจากชาวม้งคือนายแย้ แซ่หว่าง และจีนฮ่อคือนายกลางเผ่า เจริญกุล ตั้งแต่การก่อตั้งโรงเรียนในปี พ.ศ. 2502 ที่อาคารเรียนอนุบาล และในปี พ.ศ. 2530 ณ อาคารเรียนและทำการสร้างร้านค้าให้เช่าเพื่อหารายได้มาพัฒนาโรงเรียน

ลักษณะการถือครองพื้นที่ร้านค้าและการเช่าร้านภายในหมู่บ้าน ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางธุรกิจการค้าในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นผู้กุมผลประโยชน์ที่เกิดจากธุรกิจการค้าขายเพื่อการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเป็นกลุ่มใหญ่มากที่สุด

ชาวญี่ปุ่น 1 รายที่มาค้าขายอยู่ในภูสวอย เป็นผู้เข้ามาขายสินค้าประเภทเสื้อผ้าพื้นเมือง โดยขอซื้อร้านค้าจากน้องสาวของภรรยาตนเอง (ภรรยาชาวญี่ปุ่นชื่อนางเอี่ยมม่อง ชัยพงษ์) ซึ่งไปทำธุรกิจที่อื่นเมื่อประมาณปลายปี พ.ศ. 2540 จึงเป็นผู้ค้ารายใหม่ที่มาค้าขายอยู่ในภูสวอย แต่ได้ทำการค้าขายในลักษณะเดินทางจากบ้านในตัวเมืองเชียงใหม่ขึ้นมาค้าขายและกลับไปพักอาศัยในเมืองเชียงใหม่ในเวลายื่น

ชาวเนปาล 2 ราย ได้เข้ามาขายสินค้าประเภทสินค้าโบราณจากเนปาลและทิเบต โดยการเข้ามาครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2521 นายเปรมเมือง ได้เช่าร้านโดยมีสัญญาขาย 5 ปี ต่อมานายเฉลียว เลาลีเจ้าของร้าน ตกลงค่าเช่าในราคาปีละ 36,000 บาท หลังจากนั้นจึงได้ชวนเพื่อนชาวเนปาลชื่อ นายหิ่ทลาเข้ามาช่วยขายสินค้าในร้าน ต่อมา นายหิ่ทลา ได้แยกไปขายในร้านค้าของเพื่อนชาวม้ง ชื่อ นายไค้ เพื่อเพิ่มการค้า บุตรชายนายเบงฮั่ว โดยร่วมหุ้นส่วนกัน ในปัจจุบันชาวเนปาลทั้งสองคน พักอาศัยในร้านค้าในตอนกลางคืน

ลักษณะการอาศัยอยู่ในหมู่บ้านของผู้ค้าแยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ กลุ่มผู้ค้าที่มีบ้านพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน มีจำนวนทั้งสิ้น 120 ร้าน ในขณะที่มีกลุ่มที่เข้ามาเปิดร้านค้าขายในเวลาเช้าและเดินทางกลับหลังจากค้าขายในหมู่บ้านเสร็จไปพักอาศัยที่ตัวเมืองเชียงใหม่ จำนวน 13 ร้าน ในจำนวนนี้มีคนไทย/คนเมือง 12 ราย และครอบครัวชาวญี่ปุ่น 1 ราย

ภาพปรากฏให้เห็นถูกแสดงออกถึงความแตกต่างทางด้าน การประกอบอาชีพในทั้งสี่กลุ่มเป็น 3 ด้านคือ กลุ่มชาวม้งเป็นผู้มีอาชีพเกษตรกรรมสวนลิ้นจี่และค้าขายในภูสวอย ในกลุ่มคนเมืองและคนไทยทั้งหมด จะเข้ามาเพื่อทำการค้าขายบนภูสวอยเท่านั้น และมีความสัมพันธ์ทางธุรกิจการค้ากับชาวม้งและจีนฮ่อ ในแง่ของการเช่าและซื้อร้านค้า ในขณะที่กลุ่มคนกะเหรี่ยงและบุคคลต่างด้าว เข้ามามีความ

สัมพันธ์กับชาวม้งและจีนฮ่อในแง่ของการเป็นลูกจ้าง ทั้งในสวนลิ้นจี่และร้านค้าให้กับชาวม้งและจีนฮ่อ ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน คนกะเหรี่ยงและชาวจีนฮ่อซึ่งเป็นบุคคลต่างด้าวบางคน จะมีธุรกิจค้าขายของตนเอง แต่เป็นการประกอบธุรกิจการค้าขนาดเล็กในลักษณะตั้งโต๊ะขายสินค้าเล็ก ๆ ตามทางเดินในหมู่บ้านเท่านั้น ไม่มีเงินทุนพอในการเช่าหรือซื้อร้านค้าจากชาวม้งและจีนฮ่อได้

การตั้งถิ่นฐานและความแตกต่างของการเคลื่อนย้ายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในภูสอยย มีที่มาในการอพยพเคลื่อนย้ายหลากหลายแนวทางในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ โดยในขณะที่กลุ่มชาวม้งซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในบ้านภูสอยย เป็นกลุ่มที่อยู่มาก่อนได้บุกเบิกที่ดินทำกินและทำสวนลิ้นจี่เป็นของตนเองจากความช่วยเหลือของโครงการหลวง รวมทั้งมีร้านค้าของตนเองและให้เช่าจึงเป็นกลุ่มชนที่สามารถควบคุมทรัพยากรและผลประโยชน์ในหมู่บ้านได้มากที่สุด ในขณะที่ชาวจีนฮ่อซึ่งเป็นกลุ่มที่อพยพมาพร้อมกับกลุ่มชาวม้งได้เลิกทำสวน เนื่องจากพื้นที่สวนของชาวจีนฮ่อส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้าน โดยเฉพาะนายลางเผ่าได้เปลี่ยนพื้นที่ปลูกสวนลิ้นจี่ในหมู่บ้านให้เป็นพื้นที่ในการขายสินค้าและให้เช่าร้านค้า ในขณะที่จีนฮ่อบางคนเช่น นายทัย/ลีเลา แสนรี ประกอบอาชีพค้าขายของชำมาแต่ดั้งเดิมแล้ว และจัดพื้นที่สวนที่อยู่ใกล้หมู่บ้านเปิดร้านค้า ส่วนคนไทยและคนเมืองเข้ามาสัมพันธ์กับผลประโยชน์ทางธุรกิจการค้าขายบนภูสอยยจากกระแสธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นแรงดึงดูด โดยทำการเช่าและซื้อร้านค้า/บ้าน จากชาวม้งและจีนฮ่อบางคน ในขณะที่กลุ่มบุคคลสุดท้ายทั้งชาวกะเหรี่ยงและบุคคลต่างด้าว เข้ามาจากแรงผลักดันทางด้านภาวะสงครามและการแย่งชิงทรัพยากรบนภูเขา และมีการแสวงหาที่อยู่อาศัย การหารายได้จากการทำงานรับจ้างแรงงานกับชนกลุ่มที่มีสถานะภาพและฐานะเหนือกว่า โดยผ่านการติดต่อชักชวนจากญาติพี่น้องที่ภูสอยยเป็นแรงดึงดูด แต่ในกลุ่มชนทั้งสองกลุ่มสุดท้าย ไม่สามารถเข้ามาควบคุมทรัพยากรและผลประโยชน์ได้มากเท่าใด อันเนื่องด้วย เป็นกลุ่มที่เข้ามาทีหลัง จะมีเพียงกลุ่มคนไทยและคนเมืองที่มีทุนเพียงพอในการขอเช่าและซื้อร้านค้าจากชาวม้ง และจีนฮ่อเพื่อการค้าเชิงท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ไม่มีพื้นที่ทำการเพาะปลูกบนภูเขาในแถบบริเวณใกล้เคียงภูสอยยเลย

3.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ค้า ผู้นำเที่ยว และนักท่องเที่ยวกับสินค้าวัฒนธรรม

เมื่อพิจารณาถึงประเภทสินค้าภายในหมู่บ้านภูสอยย จะพบว่า สินค้าในร้านค้าส่วนใหญ่มีประเภทที่รับมาจากผู้ค้าส่งหรือโรงงานเดียวกันที่อยู่ในเมือง เช่น เสื้อผ้า พลอย กระเป๋า และตุ๊กตาที่ผลิตจากสารเรซิน โดยผู้ค้าส่งจากโรงงานในเมืองเชียงใหม่ (บริษัท นิยมพาณิชย์ จำกัด เป็นต้น) จะนำผลิตภัณฑ์ประเภท เสื้อผ้า กระเป๋า ที่ทำการปักเย็บด้วยผ้าจากโรงงาน บรรทุกใส่รถกระบะเข้ามาขายให้แก่ผู้ค้าในหมู่บ้านตามร้านค้าต่าง ๆ เป็นประจำทุกอาทิตย์ ซึ่งผู้ค้าในภูสอยยจะทำการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปที่ทำจากผ้าจากผู้ค้าส่งที่เข้ามาขาย และส่งสินค้าประเภทต่าง ๆ ตามจำนวนที่ต้องการผู้ค้าส่งจะนำสินค้าที่ผู้ค้าในภูสอยยสั่ง บรรทุกขึ้นมาส่งให้แก่ผู้ค้าในอาทิตย์ต่อไป ในเวลาเย็นบางวันเราจะพบเห็นรถกระบะบรรทุกสินค้าประเภทเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่ปักเย็บจากโรงงาน เข้ามาประกาศขายและขับรถไปตามทางถนน

สายหลักในตัวหมู่บ้าน และหลังจากนั้นผู้ค้าก็จะขับรถกลับลงไปในเมืองเชียงใหม่ ในวันรุ่งขึ้นก็จะนำสินค้าดังกล่าวไปขายตามหมู่บ้านม้งและชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในเขตอำเภอแมริม อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีร้านค้าขายเสื้อผ้าให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยเช่นเดียวกัน รูปแบบความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างผู้ค้าส่งกับเจ้าของร้านค้าในภูสวอย เป็นรูปแบบแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ค้ารายใหญ่ที่เข้ามาเสนอสินค้าในภูสวอยฝ่ายหนึ่ง และเจ้าของร้านค้าซึ่งเป็นลูกค้าซื้อสินค้าจากผู้ค้าส่ง และนำมาขายปลีกในร้านค้าของตนเองให้แก่นักท่องเที่ยวที่ขึ้นมาเที่ยวในหมู่บ้าน

การค้าเม็ดพลอยในหมู่บ้านก็เช่นกัน จะมีผู้ค้าจากตัวเมืองเชียงใหม่ นำพลอยประเภทและขนาดต่าง ๆ เข้ามาเสนอขายให้แก่ผู้ค้าในภูสวอย ไม่ว่าจะเป็นผู้ค้าที่มีร้านค้าพลอยอยู่ตามถนน และผู้ค้าพลอยรายเล็กในกลุ่มชาวกะเหรี่ยงหรือชาวม้งยากจนที่ตั้งโต๊ะขายอยู่บริเวณสวนน้ำตกภูสวอย โดยมีการต่อรองราคาของเม็ดพลอยแต่ละชนิด ผู้ค้าส่งจะขายเม็ดพลอยขนาดหนึ่งในช่วงราคา 30 - 40 บาท แต่ผู้ขายพลอยในหมู่บ้านจะนำเม็ดพลอยขนาดเดียวกันนำมาขายให้แก่นักท่องเที่ยวในราคา 150 - 300 บาท

ตุ๊กตาที่ผลิตจากสารเรซิน เป็นที่นิยมขายกันมากในหมู่ผู้ค้าชาวม้งในภูสวอย โดยในบางส่วนของความสัมพันธ์ทางธุรกิจการค้าตุ๊กตาเรซินนั้น ชาวม้งซื้อตุ๊กตาเรซินจากเจ้าของโรงงานที่ผลิตตุ๊กตาเรซินซึ่งมักจะเป็นชาวม้งที่มีกิจการประเภทร้อยอยู่ในเมืองเชียงใหม่ (เช่นบุตรชายของนายหยื่อล่า แสนเกียรติ) ในจำนวนหนึ่งและนำมาขายในร้านค้า ความสัมพันธ์ทางการค้าอีกประเภทหนึ่งอยู่ในฐานะความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ที่เจ้าของโรงงานผลิตตุ๊กตาเรซิน นำตุ๊กตาที่หล่อจากเรซินเสร็จเรียบร้อยแล้วมาจ้างให้ชาวม้งและชาวกะเหรี่ยงทำการต้ม และขัดลบเหลี่ยมรอยต่อของตัวตุ๊กตา แล้วนำไปลงน้ำยาเคลือบรองเท้าสีดำ จากนั้นไปผึ่งแดด เมื่อสิ้นสุดกระบวนการผลิตสินค้าประเภทนี้ ชาวม้งและชาวกะเหรี่ยงจะนำส่งกลับไปให้กับเจ้าของโรงงาน เพื่อนำกลับมาขายที่หมู่บ้านชาวเขา และตามตลาดสำคัญ เช่น ไนท์บาร์ชา ตลาดจตุจักร แม่ฮ่องสอน มุกดาหารและตามงานเทศกาลตามจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งในห้างสรรพสินค้าที่มีผู้ค้ารับตุ๊กตาเรซินไปจากโรงงาน

การขายตุ๊กตาเรซินในสถานที่ต่าง ๆ เราจะพบเห็นชาวม้งขายสินค้าประเภทนี้อยู่มากมาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วก็จะรับมาจากโรงงานใหญ่ ๆ หรือเป็นเจ้าของโรงงานเสียเอง ธุรกิจการค้าสินค้าประเภทนี้ของชาวม้งจึงมิได้มีอยู่ในหมู่บ้านเท่านั้น แต่มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับตลาดภายนอกที่ใหญ่กว่าและมีบุคคลที่เป็นผู้ค้าในตลาดอยู่หลายกลุ่มชาติพันธุ์โดยเฉพาะชาวไทย

อิทธิพลของเศรษฐกิจทุนนิยมจากภายนอก ทำให้ผู้ค้าชายในภูสวอย มิต้องทำการผลิตสินค้าเองแต่รับสินค้าจากภายนอกเข้ามาขายในภูสวอย หรือการมีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าบางประเภทเช่น ตุ๊กตาเรซิน ในฐานะลูกจ้างของนักธุรกิจภายนอก ตลาดขายสินค้าภายในหมู่บ้าน จึงผูกติดกับระบบการค้ากับตลาดภายนอก ในขณะที่ช่วงเวลาปัจจุบัน การค้าชายในภูสวอยอยู่ในภาวะซบเซา เนื่องจากได้รับผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจของประเทศ สินค้าประเภทต่าง ๆ ของหมู่บ้านภูสวอยจึงมีการหมุนเวียนในการค้าขายฝืดเคือง เพราะจำนวนนักท่องเที่ยวลดลง และมีค๋อยมีผู้สนใจซื้อ ทำให้สินค้าประเภท

ต่าง ๆ เหลือค้างอยู่ในร้านค้าอยู่เป็นจำนวนมาก รายได้ที่มาจากการขายสินค้าประเภทต่าง ๆ ในภูสวย จึงลดลง จากการสำรวจของนายยอดยศ หวังวัฒนา ปัจจุบันเงินหมุนเวียนของรายได้ที่เป็นกำไรจากการค้าขายสินค้าตามร้านค้าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นร้านขายสินค้าที่ระลึก เสื้อผ้า เครื่องประดับ อาหาร ของชำ เร่ขาย และให้บริการทดสอบยีนหน้าไม้ รวมทั้งสิ้น 4,875,000 บาท ต่อปี (ปีพ.ศ.2540) ในขณะที่อดีตเคยมีเงินกำไรจากการขายสินค้าประเภทต่าง ๆ หมุนเวียนอยู่ในหมู่บ้านถึงปีละประมาณ 10,000,000 บาท

ความสัมพันธ์ทางธุรกิจการท่องเที่ยวระหว่างผู้ค้าในภูสวยกับผู้นำเที่ยว มีได้มีรูปแบบความสัมพันธ์หรือเป็นกฎเกณฑ์เดียวกันทั้งหมดในภูสวย ผู้นำเที่ยวนำกลุ่มทัวร์ชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเที่ยวชมตามร้านค้าที่ตกลงกันได้ รายได้จากการขายสินค้าให้กับลูกค้าทัวร์ของผู้นำเที่ยวนั้น ๆ จะถูกแบ่งรายได้เป็น 2 ส่วนคือ ประมาณ 20-30% จะเป็นของผู้นำเที่ยว และที่เหลือจะเป็นของเจ้าของร้านค้านั้น ความสัมพันธ์ทางธุรกิจรูปแบบนี้จะอยู่ในกลุ่มเจ้าของร้านค้าที่มีขนาดใหญ่ซึ่งผูกพันกับผู้นำเที่ยว โดยผู้นำเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวนำคณะนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและชาวไทย ที่อยู่ในความดูแลขึ้นมาเที่ยวชมหมู่บ้านภูสวย ตามโครงการนำคณะนักท่องเที่ยวขึ้นมาเที่ยวยังสถานที่ ต่าง ๆ และนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเลือกซื้อสินค้าภายในร้าน ที่ได้ตกลงกันทางธุรกิจเอาไว้ เมื่อผู้ค้าสามารถขายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยวที่ผู้นำเที่ยวพาเข้ามาชมสินค้าภายในร้านจะแบ่งรายได้กันระหว่างผู้ค้ากับผู้นำเที่ยว ในขณะที่ร้านค้าเล็ก ๆ มักจะได้รับรายได้จากการเลือกซื้อสินค้าจากนักท่องเที่ยวที่มาส่วนตัว หรือนักท่องเที่ยวในคณะทัวร์บางคนที่แยกออกมาชมสินค้าด้วยตนเอง โดยมีต้องแบ่งรายได้จากการขายสินค้าให้แก่ผู้นำเที่ยวของบริษัทนำเที่ยว ในขณะที่การค้าขายสินค้าให้แก่ชาวต่างประเทศที่เข้ามาในหมู่บ้านทำให้บรรดาผู้ค้าประเภทต่าง ๆ ทั้งผู้ค้าที่ตั้งโต๊ะขาย ผู้ที่เดินเร่ขาย มีความสามารถในการพูดภาษาต่างประเทศเพื่อการค้าขายกับชาวต่างประเทศได้เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่น เป็นต้น

ชาวม้งและจีนฮ่อจำนวน 6 ราย มีความสัมพันธ์กับธุรกิจการท่องเที่ยว ในด้านการนำรถกระบะของตนเองปรับปรุงให้กลายเป็นรถโดยสารมีหลังคา และขับมารับส่งผู้โดยสารทั้งที่เป็นกลุ่มคณะนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มากับบริษัทนำเที่ยว รวมทั้งการจ้างเหมาส่วนตัวขึ้นไปยังหมู่บ้านภูสวย โดยซื้อค่าคิวรถที่จอดประจำอยู่ที่วัด โดยมีเจ้าของคิวรถโดยสารเป็นชาวเมืองในหมู่บ้านที่วัด และขับรถที่ได้รับการว่าจ้างจากบริษัทนำเที่ยวให้นำนักท่องเที่ยวจากวัดขึ้นรถโดยสารของตนเองไปยังหมู่บ้านภูสวย ทั้งนี้เพราะรถทัวร์ของบริษัทนำเที่ยวซึ่งเป็นรถโดยสารที่มีขนาดใหญ่มาก ไม่สามารถนำนักท่องเที่ยวขึ้นไปเที่ยวชมหมู่บ้านภูสวยได้เอง เนื่องจากสภาพถนนไปหมู่บ้านภูสวยช่วงหนึ่งคือ จากพระตำหนักไปหมู่บ้านภูสวยเป็นทางแคบ และผิวถนนไม่สมบูรณ์ การซื้อคิวรถที่ท่ารถของชาวม้งและชาวจีนฮ่อตกประมาณวันละ 300 บาท ในขณะที่รายได้จากการรับจ้างขับรถโดยสารส่งนักท่องเที่ยวไปกลับตกประมาณเที่ยวละ 300 บาท ซึ่งคนหนึ่งจะขับรถได้ประมาณ 3 - 4 เที่ยวต่อวัน ดังนั้นนอกจาก

ชาวมั่งและจีนฮ้อในหมู่บ้านที่ซบถโดยสารรับนักท่องเที่ยวแล้ว ยังมีรถโดยสารจากท่ารถและตีนดอยซบรับนักท่องเที่ยวอีกเป็นกลุ่มใหญ่ ทำให้มีรถวิ่งเข้าออกหมู่บ้านในแต่ละวันจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ. 2540 มีรถวิ่งเข้าออกในหมู่บ้านภูสวอยประมาณ 48,714 เที่ยว และในปี พ.ศ.2541 มีรถวิ่งเข้าออกในหมู่บ้าน 32,913 เที่ยว (จากการสำรวจของนายยอดยศ หวังวัฒนา)

กลุ่มเด็กชาวมั่งและกะเหรี่ยง จะแต่งกายชุดมั่งไปรวมกลุ่มเล่นกันในบริเวณต่าง ๆ เช่นลานจอดรถ พิพิธภัณฑสถานฯ สวนน้ำตก และสนามหน้าอาคารเรียนของชั้นอนุบาล เพื่อถ่ายรูปกับบรรดานักท่องเที่ยวที่ต้องการถ่ายรูปกับเด็ก ๆ ชาวมั่ง โดยเด็ก ๆ จะได้รับหรือเรียกเก็บเงินค่าถ่ายรูปจากผู้มาขอถ่ายรูปด้วย ตกประมาณรูปละ 1 - 10 บาท ซึ่งแล้วแต่นักท่องเที่ยวจะจ่ายให้ เด็กชาวมั่งและกะเหรี่ยงกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นบุตรของชาวมั่งและกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน ที่เข้าไปมีความสัมพันธ์ในธุรกิจการท่องเที่ยวในหมู่บ้านทางด้านบริการถ่ายภาพ จากการสนทนากับเด็กมั่งบางคนที่มีหน้าตาน่ารัก และแต่งกายชุดมั่งอย่างสวยงามจะมีนักท่องเที่ยวมาขอถ่ายรูปเป็นจำนวนมาก ซึ่งรายได้ที่รับจากอาชีพนี้ตกประมาณวันละ 100 - 200 บาททีเดียว ในขณะที่มีเด็กชาวมั่งและกะเหรี่ยงอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นเด็กที่ไม่มีผู้ปกครอง เนื่องจากเสียชีวิต และถูกจับเข้าคุกในคดีเสพยาเสพติดประเภทฝิ่นเป็นส่วนใหญ่ นั้น จะมารวมกลุ่มในบริเวณที่จอดรถของหมู่บ้าน เช่น ลานจอดรถหน้าหมู่บ้าน และลานจอดรถหน้าสนามโรงเรียนที่อาคารเรียน โดยมีรายได้จากการเฝ้ารถและอำนวยความสะดวกในการจอดรถเข้าออกของนักท่องเที่ยว ในบางขณะก็เดินเข้าไปขอเงินจากนักท่องเที่ยวที่เดินชมสถานที่และเลือกซื้อสินค้าอยู่ นอกจากนี้ยังมีเด็กมั่งบางคนเดินทางติดรถโดยสารไปขอเงินจากนักท่องเที่ยวที่วัด

ระบบความสัมพันธ์ทางการค้าในเชิงการท่องเที่ยวที่มีในหมู่บ้านภูสวอย เป็นลักษณะหนึ่งในการแสดงภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีผลสืบเนื่องจากตัวสินค้า และวัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวเขาในภูสวอย นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศรับรู้ลักษณะพิเศษต่าง ๆ ของหมู่บ้านภูสวอย จากนิตยสารการท่องเที่ยว การโฆษณาและบรรจุให้หมู่บ้านภูสวอยอยู่ในแผนการนำเที่ยวของบริษัท ว่าเป็นหมู่บ้านชาวเขาที่อยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่มากที่สุด สามารถเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ที่ใกล้กับหมู่บ้านได้ เช่น พระตำหนัก วัด เพราะอยู่ในพื้นที่การท่องเที่ยวในบริเวณเดียวกันได้ ภายในเวลาเพียงหนึ่งวัน การโฆษณาภาพลักษณ์หมู่บ้านชาวเขาว่ามีประเพณี วัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทยจึงเสริมสร้างให้บรรยากาศในการท่องเที่ยวหมู่บ้านภูสวอยคึกคักด้วยผู้คนที่ต้องการเข้ามาชมหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศไทย

ถึงแม้ว่าสินค้าในหมู่บ้านที่ตั้งขายให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ ซึ่งบรรดาผู้ค้าต่าง ๆ ในภูสวอยต่างก็รับมาจากบริษัทที่ผลิตสินค้าประเภทต่าง ๆ ในตัวเมืองเชียงใหม่ด้วยกันแทบทั้งสิ้น แต่การบรรยายสรรพคุณของสินค้าต่าง ๆ จะแสดงถึงวิธีการผลิตและคุณภาพของวัสดุที่ชาวบ้านในหมู่บ้านผลิตขึ้นเองให้นักท่องเที่ยวรับรู้ว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์ของชนเผ่า เช่น ตุ๊กตาเรซินถูกโฆษณาว่าเป็นตุ๊กตาที่แกะสลักมาจากกระดุกช้างแล้วนำมารมควัน ซึ่งจากสายตาที่มองแล้วจะมีลักษณะคล้ายกระดุกช้างแกะสลักเป็นรูป

ต่าง ๆ แล้วนำมารวมกัน การบอกกล่าวสรรพคุณที่มาของสินค้าประเภทต่าง ๆ เป็นการทำให้สินค้าที่มีที่มาจากโรงงานผลิตหรือบริษัทเดียวกัน กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีขายอยู่ในหมู่บ้าน ในขณะที่บรรยากาศทางการท่องเที่ยวในหมู่บ้านจะถูกล้อมรอบไปด้วยป่าเขา และเด็กในชุดแต่งกายชาวม้งเป็นการเสนอขายสินค้าทางวัฒนธรรมชาวเขาโดยการถ่ายภาพ ภาพลักษณะในสินค้าทางวัฒนธรรมเช่นนี้จึงเป็นการนำพาผลประโยชน์ในรูปแบบของเงินตราที่ได้จากการขายสินค้า การบริการ (ขับรถรับส่งนักท่องเที่ยว และการบริการถ่ายรูปกับเด็ก) กลับเข้ามาสู่สมาชิกในหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์กับธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในหมู่บ้านในทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้ค้าถึงเด็กขอลานในหมู่บ้าน

3.2 การจัดองค์กรความร่วมมือทางธุรกิจการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน

ผลจากกระแสธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้เกิดกลุ่มองค์กรภายในหมู่บ้าน 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ที่เป็นการรวมตัวในกลุ่มบุคคลต่าง ๆ โดยเป็นการจัดสถานที่เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมลักษณะที่สำคัญในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งลีตีก ฤทธิเนติกุล (2536:6) กล่าวว่า ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทางด้านสังคม วัฒนธรรม และจิตใจนั้น ธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยบนภูเขา ได้อาศัยความงดงามของธรรมชาติในเขตชุมชนภูเขาเป็นจุดโฆษณาดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะชาวต่างประเทศ ทำให้ชาวเขามองเห็นคุณค่าของธรรมชาติและรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรทางสังคมขึ้น เพื่อร่วมมือกันทำงานอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม ที่บ้านภูสวอยและช่างเคียน เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดตั้งกลุ่มปลูกเสริมสร้างป่า การรักษาความสะอาด สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งชาวเขาเห็นว่าความกลมกลืนของธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านเท่านั้น คือจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนั้น หมู่บ้านภูสวอยจึงเกิดกลุ่มองค์กรทางสังคมเพื่อการท่องเที่ยวขึ้นสองกลุ่มคือ กลุ่มพิพิธภัณฑ์ของชาวเขาและกลุ่มสวนน้ำตกภูสวอย

ก. กลุ่มพิพิธภัณฑ์หมู่บ้านชาวเขา กลุ่มองค์กรนี้ถูกจัดตั้งจากมั่งว้างหวังวัฒนาทั้งหมด ที่ร่วมหุ้นส่วนการบริหารและดำเนินกิจการซึ่งได้รับอิทธิพลจากกระแสอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวเขาขึ้นในช่วงปีก่อน พ.ศ. 2523 และหน่วยงานราชการเช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดพื้นที่การท่องเที่ยวในหมู่บ้าน การดำเนินงานจัดสร้างในช่วงแรกมีผู้นำคือ นายยอดยศ หวังวัฒนาพร้อมเพื่อน ๆ คือนายลีตีก ฤทธิเนติกุล ซึ่งเป็นชาวม้งนักวิชาการเกษตร ของกรมประชาสัมพันธ์ จังหวัดเชียงใหม่ นายเข้มและนายพงษ์ทิพย์ (ไม่ทราบนามสกุล) คนไทยได้ปรึกษาหารือในการจัดทำพิพิธภัณฑ์หมู่บ้านชาวเขาขึ้นในบริเวณกลุ่มบ้านของมั่งว้างหวังวัฒนา และมีผู้ขายสมาชิกของมั่งว้างหวังวัฒนาเข้าร่วมในการจัดสร้างอาคารต่าง ๆ ดังนี้ อาคารพิพิธภัณฑ์ชาวเขา สร้างด้วยไม้ไผ่หลังคามุงจากภายในเป็นที่เก็บภาพประวัติของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทย และเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน อาคารแสดงอาชีพของชาวม้ง เช่น การปั่นผ้าใยกัญญา เครื่องมือไม้ข้าวโพด อาคารบ้านม้งตัวอย่าง แสดงการจัดวางผังห้องและสถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในบ้าน และโรงตีเหล็ก ข้างนอกอาคารจัดให้เป็น

สวนดอกไม้เมืองหนาวต่าง ๆ อาทิ ดอกบัวตอง และแปลงสาธิตดอกผืน มีบ่อน้ำพุที่ต่อจากท่อน้ำพุ่งขึ้นมา การจัดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพิพิธภัณฑ์เนื่องด้วยการอนุรักษ์วัฒนธรรม นายยอดยศให้สมาชิกของบ้านมั่งว้างหวังวัฒนาสร้างและปรับปรุงบ้านแบบดั้งเดิม โดยใช้ไม้ไผ่และหลังคาจากเป็นวัสดุหลัก แต่มีค่อมี่ใคร่ปฏิบัติตามเนื่องจากมีความต้องการใช้ไม้จริงและหลังคาสังกะสีมากกว่า จุดประสงค์ของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้น เพื่อการอนุรักษ์และแสดงวัฒนธรรมชาวเขา เพื่อการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวที่ขึ้นมาหมู่บ้านได้เข้าเที่ยวชมในพิพิธภัณฑ์ โดยต้องเสียค่าธรรมเนียมค่าเข้าชมคนละ 5 บาท ตรงด่านก่อนเข้าพิพิธภัณฑ์ที่ประจำอยู่สองที่ และเปลี่ยนค่าธรรมเนียมเข้าชมเป็นคนละ 10 บาท ในปลายปี พ.ศ. 2539 ภายในพิพิธภัณฑ์จะเรียงรายไปด้วยร้านขายสินค้าของกลุ่มมั่งว้างหวังวัฒนา และมีสหกรณ์ร้านค้ามั่งว้างหวังวัฒนาตั้งอยู่ รวมทั้งเปิดร้านให้เช่าชุดมั่งสำหรับถ่ายรูปเอาไว้ให้นักท่องเที่ยวใช้บริการ ตรงหน้าด่านเก็บค่าธรรมเนียมติดป้ายโฆษณาพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ เอาไว้ ไม่ว่าจะเป็ชมวัฒนธรรมชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ชมสวนดอกไม้และดอกผืน เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2528 ผู้ร่วมหุ้นและบริหารเปลี่ยนจากชุดก่อน เป็นผู้ร่วมหุ้นส่วนกลุ่มใหม่ ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มมั่งว้างหวังวัฒนาจำนวน 13 คน รายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมในแต่ละเดือนตกประมาณเดือนละ 112,547.80 บาท ซึ่งจะแบ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการบำรุงพิพิธภัณฑ์ เป็นค่าใช้จ่ายในการบริการในการพัฒนาหมู่บ้านและโรงเรียน ส่วนที่เหลือจะแบ่งรายได้กันในสมาชิกที่ร่วมหุ้นส่วนทั้งกลุ่มเก่าและใหม่ในแต่ละเดือน

ในขณะที่เดียวกันสมาชิกในกลุ่มมั่งว้างหวังวัฒนามีการกำหนดให้ผู้ค้าขายที่เป็นสมาชิกในกลุ่มแต่งกายชุดมั่งโดยใช้การตรวจสอบการแต่งกายชุดมั่งและสรุปจำนวนการแต่งกายชุดมั่งเสนอต่อที่ประชุมทุกเดือน โดยสิ้นปีมีการให้รางวัลแก่ผู้ที่แต่งชุดมั่งเป็นกำลังใจ ซึ่งหน้าที่นี้เป็นของนายวัชระ หวังวัฒนา เป็นผู้ตรวจสอบ

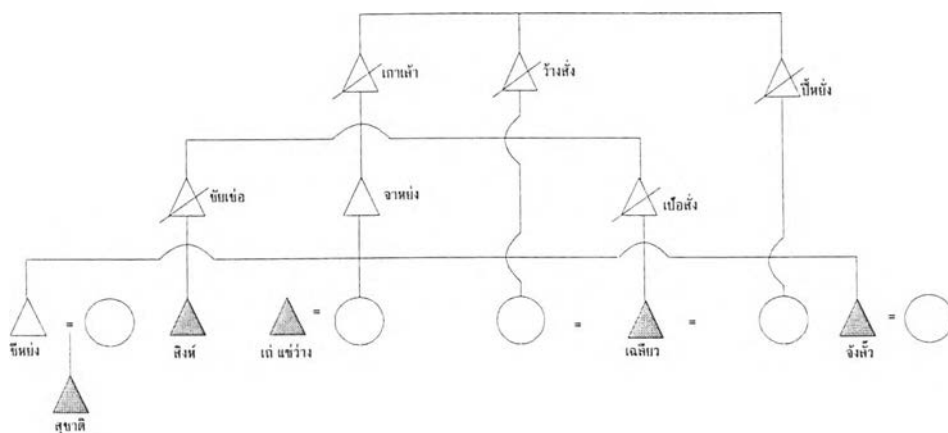
ข. กลุ่มสวนน้ำตกภูสว่ย ถูกก่อตั้งขึ้นภายหลังพิพิธภัณฑ์ชาวเขาของกลุ่มมั่งว้างหวังวัฒนา ในปี พ.ศ. 2528 โดยมีสมาชิกผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มเพื่อสร้างและปรับปรุงสถานที่ตั้ง ทั้งการปลูกดอกไม้ จัดสวนทั้งหมด 6 คน ซึ่งบุคคลทั้งหมดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มั่งที่มาจากแซ่ตระกูลที่แตกต่างกัน เช่น แซ่ย่าง, แซ่ลี และแซ่ว่าง ดังนี้ นายเล่ง แซ่ย่าง, นายเฉลียว เลาลี, นายเถ่ แซ่ว่าง, นายสุชาติ เฟื่องฟูการค้า, นายสิงห์ แซ่ลี และนายสุสิทธิ์ หวังพัฒนา บริเวณพื้นที่สวนน้ำตกอยู่ในสวนน้ำตกใกล้ ๆ กับบริเวณกลุ่มบ้านของแซ่ตระกูลย่าง (ดูแผนที่การกระจายตัวของกลุ่มแซ่ตระกูลต่าง ๆ) และถัดไปหลังสวนน้ำตกเป็นบริเวณบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งแซ่ตระกูลต่าง ๆ ที่อพยพมาที่หลังและไม่มีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติหรือแซ่ตระกูลที่ร่วมกับมั่งแซ่ตระกูลใหญ่ 3 ตระกูลในหมู่บ้าน มั่งในบริเวณนี้ได้แก่ มั่งลี มั่งว้าง มั่งเฉ่า มั่งม้า และกะเหรี่ยง ในบริเวณพื้นที่ของสวนน้ำตกจึงเต็มไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์มั่งกลุ่มนี้ และชาวกะเหรี่ยงตั้งโต๊ะขายพลอยตามทางเดินภายในสวนน้ำตกโดยไม่มีการเรียกเก็บค่าเช่า ภายในสวนน้ำตก นอกจากน้ำตกภูสว่ยแล้ว มีการจัดสวนดอกไม้สวยงาม มีศาลาพักผ่อนและมีอ่างเก็บ

น้ำที่ไหลมาจากน้ำตกภูสอยก่อนจะถ่ายเทไปตามลำน้ำแม่ปานต่อไป ส่วนน้ำตกภูสอยมีถนนดินที่เป็นทางเชื่อมไปสู่สวนลื่นจีของชาวม้งที่อยู่บริเวณสวนแม่ปานต่อไป ในส่วนของการจัดองค์กร และการบริหารงาน แบ่งรายได้ มีลักษณะที่เหมือนกับม้งว่างหวังวัฒนา ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงการเก็บค่าธรรมเนียมน้ำตกจาก 5 บาท เป็น 7 บาท โดยมีรายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียน้ำตกจากนักท่องเที่ยวจำนวน 149,244 คน เป็นเงิน 746,221 บาท ในปี พ.ศ.2540 ส่วนในปี พ.ศ.2541 มีผู้เข้าชมสวนน้ำตก 92,744 คน มีรายได้ 649,211 บาท

ความแตกต่างในองค์กร 2 กลุ่ม สามารถพิจารณาได้จาก สภาพพื้นที่, บุคคลที่อยู่บริเวณพื้นที่ และกลุ่มตระกูลที่รวมตัวกันอยู่ การจัดพิพิธภัณฑ์ท่ามกลางที่ตั้งบ้านเรือนของกลุ่มม้งว่างหวังวัฒนาได้ครอบคลุมบริเวณร้านค้าของม้งว่างหวังวัฒนา ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มที่มีความเข้มข้นทางเชื้อตระกูลเดียวกันอย่างมาก และไม่มีเชื้อตระกูลอื่นใดเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกสวนพิพิธภัณฑ์ ในขณะที่สวนน้ำตกแสดงถึงความหลากหลายในการรวมกลุ่มของบุคคลในเชื้อตระกูลต่าง ๆ บางคนที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติและการแต่งงาน รวมทั้งยังมีพื้นที่อยู่ใกล้กับบ้านม้งและกะเหรี่ยงกลุ่มที่อพยพเข้ามาใหม่ ซึ่งแสดงการรวมกลุ่มเชื้อตระกูลและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ที่หลากหลายมากกว่าพิพิธภัณฑ์ของม้งว่างหวังวัฒนาโดยมีกิจกรรมทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อย่างหลากหลาย เช่น การร่วมหุ้นส่วนของม้งต่างเชื้อสกุล 6 คนในการจัดบริหารสวนน้ำตกภูสอย ในขณะที่ม้งเชื้อสกุลต่าง ๆ ที่มีบ้านอยู่ในสวนน้ำตกสามารถเข้ามาขายสินค้าตั้งตามทางเดินไปน้ำตกได้ในบางเวลา ม้งและชาวกะเหรี่ยงได้รับจ้างในการดูแลปรับปรุงสวนน้ำตกร่วมกับคณะผู้บริหาร เมื่อพิจารณาถึงสายสัมพันธ์ระหว่างม้งต่างเชื้อสกุลที่บริหารงานสวนน้ำตกอยู่นั้นจะพบว่ามีสายสัมพันธ์ทางการแต่งงานเชื่อมถึงกันดังแผนภูมิที่ 12

แผนภูมิที่ 12

แสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติและการแต่งงานของบุคคลที่ร่วมหุ้นส่วนในการบริหารสวนน้ำตกภูสอย



ภาพชีวิตทางสังคมของม้งแต่ละตระกูลต่าง ๆ และกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ แสดงให้เห็นทางด้านกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่นการตั้งวงเล่นไฟ พุดคุยสนทนาถึงปัญหาของหมู่บ้าน และตั้งโต๊ะขายเมล็ดพลอยตามทางเดินในสวนน้ำตกอยู่เป็นประจำ

ความแตกต่างในการยึดถืออาชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในภูสวายเห็นได้อย่างชัดเจน ม้งซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในหมู่บ้าน มีการยึดอาชีพการเกษตรสวนล้นจี่เพียงกลุ่มเดียว และมีผลประโยชน์ในการเป็นเจ้าของร้านค้าและให้เช่าเป็นจำนวนที่มากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ใด ๆ ในหมู่บ้าน เหตุปัจจัยในการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาในพื้นที่หมู่บ้านเป็นของชาวม้งกลุ่มแรก ผนวกกับการใช้ที่ดินทำการเพาะปลูกพืชโดยการครอบครองพื้นที่เพาะปลูกที่เป็นสวนล้นจี่ในปัจจุบันมีมาตั้งแต่ก่อนการอพยพมาอยู่ภูสวาย สวนล้นจี่จึงมีอยู่แต่เฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสถานภาพและฐานะที่ต่ำกว่าในหมู่บ้าน เช่น กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ ทำงานเป็นลูกจ้างในไร่และสวนล้นจี่ ในขณะที่การเข้ามาของเศรษฐกิจการท่องเที่ยวจากนโยบายปีการท่องเที่ยวไทย 2512 ได้นำพาการขยายโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีชีวิตที่ผูกติดเข้ากับเศรษฐกิจระบบการแลกเปลี่ยนเงินตรามากยิ่งขึ้นในฐานะที่เพิ่มบทบาทเป็นผู้ค้าขายสินค้าที่ระลึกอยู่ในหมู่บ้านนอกจากจะเป็นเกษตรกรในสวนล้นจี่และความเป็นเจ้าของพื้นที่ในหมู่บ้าน สามารถขายหรือให้บุคคลที่ต่างจากชาติพันธุ์ตนเองทำการเช่าร้านค้าอยู่ในหมู่บ้าน ในส่วนการจ้างงานก็มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีฐานะเป็นบุคคลต่างดาวคือ ชาวจีนฮ่อและไทยใหญ่เป็นลูกจ้างในร้านค้าของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นการกุมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ในหมู่บ้านมากที่สุดในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ส่วนจีนฮ่อ ถึงแม้จะเป็นกลุ่มที่อพยพและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง แต่บทบาทอาชีพในระยะต้นที่คล้ายคลึงกับม้ง ถูกเศรษฐกิจทุนนิยมการท่องเที่ยวเข้ามามีอิทธิพลให้เกิดการเปลี่ยนอาชีพมาเป็นผู้ค้าขาย การมีพื้นที่สวนล้นจี่ใกล้หมู่บ้านในระยะต้นได้ถูกแปรให้เป็นการใช้ที่ดินไปเพื่อการท่องเที่ยวคือ การสร้างร้านค้า และให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นเช่า ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์จีนฮ่อจึงยึดถือการค้าขายสินค้าในร้านค้าของหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว คนไทย/คนเมืองเป็นผู้ที่มีได้มีส่วนครอบครองผลประโยชน์ในที่ดินบนภูสวาย แต่เข้ามาเมื่อเกิดการตื่นตัวด้านธุรกิจการท่องเที่ยวในภูสวาย การเข้ามาของคนไทย/คนเมือง เข้ามาในหมู่บ้านจึงอยู่ในด้านการขอเช่า/ซื้อพื้นที่ที่เป็นบ้านและร้านค้า จากม้งและจีนฮ่อที่อยู่ดั้งเดิม เพื่อทำการค้าขายเพียงอย่างเดียว

กะเหรี่ยงและบุคคลต่างดาวที่เป็นไทยใหญ่และจีนฮ่อบางคนในภูสวาย มิได้เป็นผู้ครอบครองปัจจัยการผลิต ทั้งทางด้านพื้นที่ทำกินในสวนล้นจี่และร้านค้าแต่อย่างใด การรับจ้างเป็นแรงงานให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งและจีนฮ่อในไร่นาและร้านค้าจึงเป็นทางออกและช่องทางในการยังชีพอยู่ในภูสวาย ในขณะที่กะเหรี่ยงที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านได้อาศัยความสัมพันธ์กับม้ง ทำการค้าขายสินค้าที่ระลึกเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยตั้งโต๊ะตามทางเดินในสวนน้ำตกที่มีกลุ่มม้งที่บริหารกิจการสวนน้ำตกที่มีสถานที่ใกล้เคียงกับบ้านของกะเหรี่ยง

ในปัจจุบันชาวมังกุสวามีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง เมื่อพิจารณาจากครัวเรือนชาวมังที่มีรถจักรยานยนต์ รถปิคอัพอยู่ถึง 42 และ 43 ครัวเรือนตามลำดับ และมีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพาะปลูกอย่างเดี่ยวและประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอาชีพอยู่ถึง 88 และ 110 ครัวเรือนตามลำดับ โดยมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอาชีพสูงถึง 80,000 บาทต่อปี (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2540:48)

3.3 การดำเนินธุรกิจการค้ากับโลกภายนอก

ในปัจจุบันมีชาวมังกุสวามีหลายคน ได้ดำเนินการทางการค้ากับสังคมภายนอกมากขึ้น ทั้งการนำสินค้าไปค้าขายยังตัวเมืองในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะที่กรุงเทพมหานคร ลักษณะการเดินทางไปค้าขายของชาวมังในกุสวามีวิธีการในการเดินทาง การติดต่อธุรกิจ และเส้นทางในการค้าขายที่แตกต่างกัน เหตุที่บรรดาชาวมังในกุสวามีครอบครัวต่าง ๆ มีการทำธุรกิจการค้าขายกับสังคมภายนอก เนื่องจากเป็นชุมชนหมู่บ้านชาวเขาที่อยู่ใกล้ และสะดวกในการติดต่อเดินทางไปสู่ตัวเมืองเชียงใหม่ ซึ่งกินระยะทางลงจากดอยไปถึงเมืองเชียงใหม่เพียง 25 กิโลเมตร ทำให้การติดต่อกับสังคมภายนอกเป็นไปโดยสะดวก ในทุก ๆ เช้าเราจะเห็นรถกระบะของชาวมังกุสวามีลงมาซื้อของใช้ที่จำเป็นอยู่เป็นประจำ และในช่วงเย็นก็จะมีรถกระบะของชาวมังเดินทางไปขายของที่ตลาดไนท์บาร์ซ่าอยู่ทุกวัน บุตรหลานของชาวมังที่มีฐานะดีและได้รับทุนการศึกษาจากรัฐและพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะได้รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนของรัฐในตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง

การติดต่อที่ใกล้ชิดกับโลกภายนอกเช่นนี้ ทำให้ชาวมังรับข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ จากโลกภายนอกอย่างมากมาย ในส่วนหนึ่งช่องทางในการประกอบธุรกิจการค้าขายกับสังคมภายนอกได้รับการบอกกล่าวกันในวงญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงชาวมังด้วยกัน การขอเช่าร้านค้าที่ตลาดไนท์บาร์ซ่าในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ชาวมังมีร้านขายสินค้าอยู่ในตลาดไนท์บาร์ซ่า ชาวมังคนอื่นจึงทยอยลงมาขายของที่ตลาดไนท์บาร์ซ่าด้วยเช่นกัน โดยมักจะมีสถานที่ในการค้าขายอยู่ไม่ไกลกันนัก หรือจะทราบกันดีว่า มังคนไหนขายของตั้งอยู่ในบริเวณไหนของไนท์บาร์ซ่าบ้าง กิจกรรมทางการค้ามักจะตกเป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิง โดยที่ฝ่ายชายคอยช่วยเหลือและขับรถกลับกุสวามีหลังจากปิดร้านค้าในเวลาเที่ยงคืน

การทราบกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากโลกภายนอกส่งผลให้ชาวมังรู้แหล่งในการค้าขายแหล่งอื่น ๆ ในต่างจังหวัดที่ไกลออกไป มังบางคนครอบครัวพากันบรรทุกสินค้าใส่รถกระบะเดินทางไปยังจังหวัดที่มีผู้มาท่องเที่ยวมากมาย เช่น แม่ฮ่องสอน มุกดาหาร โดยการอาศัยนอนที่รถของตนเองหรือการเข้าบ้านพักที่อยู่ใกล้กับตัวตลาด มังบางคนครอบครัวนำรถกระบะขนสินค้าติดตามไปกับกองคาราวานขายสินค้าของคนไทยที่เร่ไปตามจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ในช่วงหน้าเทศกาลผู้เขียนได้กลับไปเยี่ยมญาติที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วงเทศกาลทำบุญสารทเดือนสิบของภาคใต้ ซึ่งมีการจัดงานและออกร้านต่าง ๆ มากมาย ผู้เขียนได้พบกับมังครอบครัวหนึ่ง ซึ่งอยู่บนกุสวามีแต่มีค่อยได้เห็นหน้า เพราะจาก

การบอกเล่าของม้งผู้นั้น กล่าวว่าตนเองกับภรรยาเดินทางไปกับรถกระบะแร่ขายสินค้าประเภทตุ๊กตาเรซิน และเสื้อผ้าไปตามจังหวัดต่าง ๆ ที่มีงานเทศกาลนานเป็นเดือน ๆ จะได้กลับหมู่บ้านภูสว่ยครั้งหนึ่ง เมื่อมีงานพิธีกรรมของครอบครัวหรือในโอกาสพิเศษเช่น วันปีใหม่ม้ง (ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 1) เท่านั้น

ในขณะที่ชาวม้งบางครอบครัวทำธุรกิจการค้าอยู่ในตลาดนัดสวนจตุจักรที่กรุงเทพมหานคร โดยการค้าขายตุ๊กตาเรซิน การเดินทางไปมักจะมีกลุ่มกันขึ้นรถตู้ของชาวม้งด้วยกันในเวลาเย็นของวันศุกร์และกลับหลังจากขายสินค้าเสร็จในเวลาเย็นของวันอาทิตย์ ชาวม้งภูสว่ยบางคนนัดแนะกันขึ้นรถทัวร์ในสำนักงานขนส่งจังหวัดเชียงใหม่ ไปถึงที่สถานีขนส่งสายเหนือ (หมอชิต 2) และกลับพร้อมกัน

3.4 กิจกรรมและสำนึกในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

รายละเอียดเกี่ยวกับความแตกต่างในอาชีพระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เอาไว้ สามารถแบ่งเป็นสามกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นกลุ่มที่มีผลประโยชน์ในหมู่บ้านสูงสุดกล่าวคือ เป็นกลุ่มที่มีที่ดินทำสวนลิ้นจี่ ไร่ข้าวโพด กะหล่ำปลี และมีธุรกิจการเช่าร้านค้าขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน กลุ่มชาวจีนฮ่อและคนไทย/คนเมืองเป็นกลุ่มที่เป็นเจ้าของและเช่าร้านค้าเพื่อขายสินค้าให้นักท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน และกลุ่มสุดท้ายเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาทำงานรับจ้างต่าง ๆ เช่นเป็นลูกจ้างร้านค้าและในสวนลิ้นจี่ให้กับชาวม้งและจีนฮ่อในหมู่บ้าน

ความผูกพันระหว่างชาวม้งภูสว่ยและการทำสวนลิ้นจี่ได้รับการต่อยอดจากธรรมเนียมการฝังศพของชาวม้งที่ห้ามมิให้มีการฝังศพผู้ตายภายในหมู่บ้าน ในขณะที่สุสานฝังศพของชาวม้งมิได้อยู่ร่วมพื้นที่เดียวกัน ทำเลการฝังศพที่ถูกต้องตามหลักภูมิศาสตร์พยากรณ์ของชาวม้งที่คล้ายคลึงกับของชาวจีนเปิดช่องให้ชาวม้งสามารถเลือกทำเลที่ฝังศพได้ตามอำเภอใจ หลักการเลือกทำเลที่ฝังศพของชาวม้งมีลักษณะเหมือนกับหลักการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าการเลือกทำเลที่ฝังศพที่ดีจะนำความโชคดีในด้านชีวิตความเป็นอยู่และเศรษฐกิจมาสู่บุตรหลานของผู้ตาย ดังนั้นตำแหน่งของภูเขา หุบเขาและแม่น้ำที่อยู่ล้อมรอบที่ฝังศพจึงได้รับการเอาใจใส่และระมัดระวังในการเลือกอย่างมาก สถานที่ฝังศพที่ถูกเลือกจะถูกล้อมรอบไปด้วยภูเขา ข้างซ้ายมือจะเป็นสัญลักษณ์ของมังกรสีน้ำเงิน (Azure Dragon) อันเป็นตัวแทนของเพศชาย และภูเขาข้างขวามือจะเป็นสัญลักษณ์ของเสือขาว (White Tiger) อันเป็นตัวแทนของเพศหญิง ภูเขาข้างซ้ายจะต้องต่ำกว่าภูเขาข้างขวามือของสถานที่ฝังศพซึ่งแสดงความหมายในด้านการนำความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตและครอบครัวเข้ามาทางเพศชายที่เป็นตัวแทนของภูเขาด้านซ้ายมือ และมีภูเขาด้านขวามือเป็นเกราะปกป้องกำบังที่สูงกว่าภูเขาด้านซ้ายมือเพื่อเก็บความเจริญรุ่งเรืองที่เข้ามาจากภูเขาด้านซ้ายมือให้คงอยู่ ข้างหน้าสถานที่ฝังศพเป็นพื้นที่ต่ำและมีห้วยน้ำไหลผ่านอันเป็นสัญลักษณ์ของสระมังกร (Dragon Pool) ที่ซึ่งจะนำไปสู่การเริ่มต้นและเกิดใหม่

ของวิญญาณผู้ตาย (Cooper ed. 1995 : 75) แต่ทิศทางของการหันศีรษะของศพไม่แน่นอน โดยจะแตกต่างกันไปในธรรมเนียมการหันศีรษะของผู้ตายของม้งกลุ่มแซ่สกุลต่าง ๆ

การเปิดโอกาสให้เลือกที่ฝังศพได้ตามอำเภอใจของชาวม้ง เพื่อหาทำเลที่ดีและไม่ยึดติดกับการมีที่ฝังศพร่วมกันในหมู่บ้าน ทำให้บุตรหลานของผู้ตายนำศพไปฝังยังพื้นที่บริเวณสวนลื่นจีของตนเองที่มีทำเลทางภูมิศาสตร์ดี ชาวม้งกล่าวกันว่า วิญญาณของผู้ตายจะถูกแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ 1) จะอยู่ที่หลุมฝังศพเพื่อปกปักรักษาพื้นที่ที่ตนเองเป็นเจ้าของ 2) จะอยู่ที่หิ้งผีบรรพบุรุษในบ้านของผู้ตายและกลายเป็นวิญญาณบรรพบุรุษเพื่อให้บุตรหลานเช่นสรวงเมื่อถึงคราวและปกป้องคุ้มภัยสมาชิกในบ้าน 3) .กลับไปรวมกับวิญญาณบรรพบุรุษที่ประเทศจีนเพื่อรอการเกิดใหม่ (Cooper ed. 1995 : 77) วิญญาณของผู้ตาย 2 ส่วนแรกคือ วิญญาณที่อยู่หลุมฝังศพและวิญญาณที่อยู่ในบ้านบนหิ้งผีบรรพบุรุษแสดงความหมายทางสังคมที่สำคัญ เป็นวิญญาณที่คอยปกปักรักษาสมาชิกในครอบครัวของผู้ตายและนำความเจริญในการประกอบอาชีพที่อยู่ในสวนลื่นจีและที่บ้าน ในขณะที่ความเชื่อของชาวม้งว่ามีวิญญาณของผู้ตายอาศัยอยู่ในหลุมฝังศพที่สวนลื่นจีก่อให้เกิดการพยายามปกปักรักษาพื้นที่ทำกินของตนเอง ซึ่งก็หมายความว่ามีการรักษาให้วิญญาณส่วนหนึ่งของผู้ตายได้อยู่ในพื้นที่ตรงนั้นตลอดไป ธรรมเนียมการฝังศพผู้ตายในสวนลื่นจีจึงเป็นกระบวนการปรับใช้สัญลักษณ์ เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ที่ปลูกลื่นจีและนำไปสู่ความหวงแหนในผลประโยชน์ที่มีอยู่ในสวนลื่นจีของชาวม้งอันยากที่ยอมให้ผู้ใดมาแย่งชิงไปได้

สำนึกในผลประโยชน์ของที่ดินของชาวม้งได้ขยายลงไปสู่เมืองเชียงใหม่เมื่อมีชาวม้งบางครอบครัวในแซ่สกุลอย่างคือ นายจื้อซั้ง (สืบพงษ์) แสนเกียรติ นายล้งหน่า แสนเกียรติ นายอินชัย เฟื่องฟูการคำ นายแสงหมาย เฟื่องฟูการคำ นายชืหย่ง เฟื่องฟูการคำ ได้ทำการซื้อที่ดินและสร้างบ้านพักชั้นเดียวติดดินไว้บริเวณเดียวกัน ที่ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังมีนายเหยงยู แซ่วาง ได้ซื้อที่ดินและสร้างบ้านไว้ที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ด้วย ในกลุ่มม้งอย่างที่ซื้อที่ดินและปลูกบ้านในบริเวณเดียวกันที่ตำบลป่าแดดนั้น ทราบข่าวการขายที่ดินจากการประกาศขายของเจ้าของที่ดิน จึงได้ตกลงและซื้อที่ดินบริเวณเดียวกัน การมีที่ดินและบ้านของกลุ่มชาวม้งดังกล่าวจำกัดอยู่ในม้งที่มีฐานะดี และมักจะพักอาศัยอยู่ที่บ้านในเมืองเชียงใหม่ นั้น เมื่อมีฐานะติดต่อกับตัวเมืองเชียงใหม่ เช่นเป็นที่พักให้บุตรหลานที่เรียนหนังสือในตัวเมืองเชียงใหม่ เป็นที่พักของสมาชิกในครัวเรือนที่ค้าขายในตลาดไนท์บาร์ชา เป็นต้น กล่าวได้ว่าที่ดินและบ้านพักในตัวเมืองเชียงใหม่ของชาวม้งกลุ่มนี้เป็นหลักประกันความมั่นคงเกี่ยวกับชีวิตและความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวม้งที่มีบ้านอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ และเป็นหลักประกันความมั่นคงในสิทธิในที่อยู่อาศัยที่มีมากกว่าบ้านในหมู่บ้านภูสวาย ที่อยู่อาศัยพื้นที่อุทยานแห่งชาติซึ่งกำลังมีปัญหาทั้งในด้านการขยายพื้นที่ทำกินและการใช้หลักเกณฑ์ตัดสินโดยภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2495 ที่ชาวม้งยังมีความวิตกกังวลและไม่มั่นใจในสิทธิที่ทำกินและที่อยู่อาศัยบนหมู่บ้านภูสวาย

ในขณะที่เดียวกับที่ชาวม้งมีผลประโยชน์เชิงพาณิชย์อีกด้านคือ การค้าขายสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวร่วมกับชาวจีนฮ่อและคนไทย/คนเมืองในหมู่บ้าน ผลประโยชน์ของชาวม้งในหมู่บ้านจึงขยายเพิ่มขึ้นนอกจากภาคการเกษตร ในขณะที่ชาวจีนฮ่อและคนไทย/คนเมืองมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวคือ การค้าขายเพื่อการท่องเที่ยวทั้งจากการเป็นเจ้าของร้านและจากการเช่าร้าน สถิติการเช่าร้านชี้ให้เห็นว่า ชาวม้งมีจำนวนร้านค้าภายในหมู่บ้านมากที่สุดถึง 109 ร้าน และในจำนวนนี้ให้ชาวจีนฮ่อและคนไทย/คนเมืองเช่าเป็นจำนวน 18 ร้าน ชาวจีนฮ่อเป็นเจ้าของร้าน 20 ร้าน ให้เช่าเสีย 7 ร้าน และคนไทย/คนเมืองมีร้านค้าของตนเอง 10 ร้าน แต่ไม่ให้ผู้อื่นเช่า จะเห็นว่าม้งยังคงเป็นผู้ที่มีผลประโยชน์ในธุรกิจการค้าเชิงท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านสูงสุด โดยมีกลุ่มชาวจีนฮ่อและคนไทย/คนเมืองมีส่วนแบ่งในผลประโยชน์ทางการค้าเข้ามาด้วยส่วนหนึ่ง

ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินการของภาครัฐ* เช่น อุทยานแห่งชาติ สามารถเห็นปฏิภานในเชิงการรักษาผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายได้ดี การกล่าวหาจากชาวบ้านตำบลบ้านปาง และจากอุทยานแห่งชาติว่าชาวม้งหมู่บ้านภูสอย ทำลายต้นน้ำลำธารที่ชาวม้งทำสวนลื่นจี้อยู่จนเป็นเหตุให้น้ำแห้งขอดก่อนมาถึงตำบลบ้านปาง และชาวม้งบุกรุกพื้นที่ป่าอุทยาน ปลูกลิ้นจี่ขยายเข้าไปในเขตอุทยานในพื้นที่ใหม่ รวมทั้งปลูกสร้างอาคารถาวรด้วยไม้จริงในพื้นที่สวนลื่นจี เป็นการทำผิดกฎหมายป่าไม้ ทำให้ชาวม้งได้รับผลกระทบจากข้อกล่าวหาเหล่านั้นโดยตรง การประชุมเพื่อปรึกษาหารือโดยการเรียกประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้านจำกัดวงอยู่เพียงเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ทั้งในวงพิธีกรรมกินเลี้ยงสังสรรค์และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีได้มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเข้าร่วมเพื่อรับรู้ปัญหาเหล่านั้น กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในหมู่บ้านมักจะทราบปัญหาที่อุทยานแห่งชาติ กล่าวหาชาวม้งภูสอยแต่ก็มิได้ยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้องและหาทางแก้ปัญหาร่วมกับชาวม้ง เนื่องจากผลประโยชน์ในหมู่บ้านของชาวจีนฮ่อและคนไทย/คนเมือง จำกัดอยู่เพียงการค้าขายสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเท่านั้น แต่มิได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการรักษาผลประโยชน์ในการทำเกษตรสวนลื่นจีของชาวม้งแต่อย่างใด ดังนั้นในการประชุมหมู่บ้านแต่ละครั้ง ถ้ามีเพียงแต่ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่อุทยานฯ จะพบเห็นแต่ชาวม้งในหมู่บ้านเข้าร่วมประชุมเพียงกลุ่มเดียว

ในขณะที่ปัญหาเกี่ยวกับร้านค้าและสิ่งที่คุณค้าขายในหมู่บ้านจะได้รับผลกระทบเช่นการยกเลิกมติกรม. วน้ำเขียวของรัฐบาลชุดปัจจุบัน และการประกาศตั้งด่านเก็บค่าธรรมเนียมที่ปากทางเข้าหมู่บ้านของอุทยานแห่งชาติ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่และการค้าขายในหมู่บ้าน ผู้ค้าขายต่างรับรู้และรู้สึกร่วมกับชาวม้งในหมู่บ้านว่า สถานการณ์เช่นนี้พวกเขาทั้งหลายได้รับความเดือดร้อนไปด้วยในแง่หนึ่งคือ การยกเลิกมติ กรม. วน้ำเขียวได้สร้างความไม่มั่นใจให้มิอยู่ในตัวชาวม้งและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในหมู่บ้านที่ยังไม่แน่ใจกับอนาคตตนเองว่าจะอยู่และทำการค้าขายในหมู่บ้านต่อไปได้หรือไม่

* ดูรายละเอียดในบทที่ 4

เนื่องจากตัวหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำชั้นสอง ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของการยกเลิกมติกรม
 วน้ำเขียว ทำให้ราษฎรที่ตั้งถิ่นถาวรอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ต้นน้ำชั้นสองต้องอพยพโยกย้ายออกจากพื้นที่
 และในอีกส่วนหนึ่งคือความคลุมเครือและไม่ไว้ใจในการประกาศตั้งด่านเก็บค่าธรรมเนียมตรงปากทาง
 เข้าหมู่บ้านของอุทยานแห่งชาติ อาจจะทำให้สมาชิกที่ทำการค้าขายอยู่ในหมู่บ้านขาดรายได้จากการท่องเที่ยว
 เทียบไ้ เนื่องจากเห็นว่าถ้ามีการตั้งด่านเก็บค่าธรรมเนียมในสถานการณ์ที่เศรษฐกิจทั่วประเทศตกต่ำ
 หมู่บ้านภูสอยก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้านต่างกล่าวเป็นเสียง
 เดียวกันว่า ช่วงเวลานี้มีนักท่องเที่ยวขึ้นมาเที่ยวชมหมู่บ้านภูสอยน้อยมากและมีค้อยได้ซื้อสินค้ากลับไป
 มากนัก ผู้ค้าขายมักจะขายสินค้าไม่ค่อยได้ ซึ่งผิดกับเมื่อก่อนที่เศรษฐกิจดี การค้าขายคึกคักและมีราย
 ได้เข้ามาสู่ตัวผู้ค้ามากมาย แต่เมื่ออุทยานแห่งชาติฯ ตั้งด่านเก็บค่าธรรมเนียมก่อนเข้าหมู่บ้านแล้ว จะทำ
 ให้นักท่องเที่ยวขึ้นมาเที่ยวชมหมู่บ้านภูสอยน้อยลงกว่าเดิม เพราะต้องเสียเงินในการเข้ามาเที่ยวชม และนัก
 ท่องเที่ยวจะเลือกเที่ยวสถานที่ของอุทยานแห่งชาติที่มีต้องเสียค่าธรรมเนียมเช่น วัดและพระตำหนัก
 มากกว่าที่จะมาเที่ยวชมหมู่บ้านภูสอยที่จะต้องเสียค่าธรรมเนียม

เกี่ยวกับความเป็นไปในผลประโยชน์ทางเกษตรกรรมและการค้าของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
 ที่มีต่อนโยบายการยกเลิกมติ กรม.วน้ำเขียวของรัฐบาลชุดปัจจุบัน พื้นที่หมู่บ้านภูสอยเป็นพื้นที่ที่มี
 ปัญหาซับซ้อนในการพิจารณา ในประการแรก หมู่บ้านภูสอยอยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ต้นน้ำชั้นสองตาม
 กฎหมายป่าไม้ ซึ่งจะต้องอพยพโยกย้ายชาวบ้านออกจากพื้นที่ แต่ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวม้งอยู่มาก
 ก่อนการประกาศให้พื้นที่นี้เป็นเขตป่าหวงห้ามแห่งชาติปี พ.ศ. 2496 จึงทำให้ชาวบ้านมีสิทธิในการอยู่
 อาศัยในพื้นที่อุทยานฯ ก่อนการประกาศกล่าว ในขณะที่ประการที่สอง หลักเกณฑ์ในการชี้ชัดว่ามีการ
 ขยายพื้นที่อาศัยและทำกินของราษฎรในพื้นที่อุทยานแห่งชาติฯ กรมป่าไม้ไม่ใช้ภาพถ่ายทางอากาศหลัง
 การประกาศเป็นป่าหวงห้ามของกรมป่าไม้ครั้งแรก ในปี 2495 เป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินว่ามีการ
 ขยายที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่ทำกินในอุทยานแห่งชาติ ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าไม่ยุติธรรม เพราะถึงแม้ว่าชาวบ้าน
 จะตั้งถิ่นฐานก่อนการประกาศเป็นป่าหวงห้ามแห่งชาติปี พ.ศ. 2494 แต่ต้องมีการบุกเบิกพื้นที่ทำกิน
 ดังเดิม ซึ่งจะได้หลักฐานที่ผิดไปจากพื้นที่ทำกินของชาวม้งในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นการไม่ยุติธรรมแก่ชาว
 บ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จึงไม่เห็นด้วยและทำการคัดค้านร่วมกับประชา
 กรที่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแห่งอื่น ๆ ทั่วประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการยกเลิกมติ กรม.วน้ำ
 เขียวในครั้งนี้ด้วยเช่นกัน

เมื่อพิจารณาในการแก้ปัญหาเชิงนโยบายของการยกเลิกมติ กรม.วน้ำเขียวนั้นจะเห็นว่า กรมป่า
 ไม้ยังไม่สามารถย้ายราษฎรบ้านภูสอยออกจากพื้นที่โดยทันทีได้ เพราะยังไม่สามารถหาที่ตั้งถิ่นฐานที่
 เหมาะสม ถึงแม้ว่าราษฎรบ้านภูสอยจะอาศัยอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ต้นน้ำชั้นสองก็ตาม การจัดการเฉพาะ
 หน้าเพื่อเป็นผลในการจัดการวางแผนในระยะยาวจึงทำได้แค่เพียงมิให้มีการบุกรุกขยายพื้นที่ทำกินของ
 ราษฎรในหมู่บ้าน โดยมีให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติ แต่

ผลจากความไม่มั่นใจในนโยบายดังกล่าวของราษฎรบ้านม่วงสุยและความหวงแหนในพื้นที่อยู่อาศัยดั้งเดิม จึงทำให้นโยบายนี้มิได้รับความเห็นชอบและได้รับการคัดค้านในการยกเลิกมติ ครม. ว่างน้ำเขียวจากชาวบ้านม่วงสุย

ความไม่มั่นใจดังกล่าวถูกขยายความรู้สึกถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่มีอคติต่อชาวเขาเพิ่มขึ้นเมื่อเกิดเหตุการณ์การจับกุมชาวเขาเผ่าปะหล่องที่อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่โดยตั้งข้อหาว่าชาวปะหล่องบุกรุกและตัดไม้ในเขตป่าอุทยานแห่งชาติ ราษฎรบ้านม่วงสุยโดยเฉพาะชาวม้งมีความรู้สึกต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ว่าเป็นอคติต่อชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยที่ถูกกล่าวหาว่า เป็นกลุ่มที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการเผาป่าเพื่อบุกเบิกที่ทำกิน เหตุการณ์การประท้วงและปิดถนนทางขึ้นสู่อยอินทนนท์ของชาวเมืองในเขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อคัดค้านมติ ครม. ว่างน้ำเขียวที่จะแจก นส. 3 ก. ในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์แก่ผู้มีพื้นที่ทำกินอยู่ในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ การอ้างว่าชาวเขาเผาป่าเพื่อครอบครองพื้นที่ทำกินเพิ่มเติมโดยเฉพาะชาวม้งในดอยอินทนนท์ถูกกลุ่มชาวเมืองทำการปิดถนนประท้วงหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นการคัดค้านในการให้ นส. 3 ก. แก่ชาวเขาในดอยอินทนนท์ ชาวม้งในม่วงสุยรับทราบการใส่ร้ายและมีอคติต่อชาวเขาว่าเป็นผู้เผาป่า และทำลายทรัพยากรธรรมชาติแต่เพียงกลุ่มเดียวเพิ่มขึ้น การหยิบยกประเด็นการคัดค้านเช่นนี้ เป็นผลต่อความรู้สึกว่าชาวเขาโดยเฉพาะชาวม้งในดอยอินทนนท์ถูกใส่ร้าย และไม่ไว้ใจว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะปฏิบัติงานต่อกลุ่มชนที่อยู่บนภูเขาได้อย่างยุติธรรมสักเท่าใด โดยเฉพาะการจัดการกับปัญหาการยกเลิกมติ ครม. ว่างน้ำเขียวที่เป็นสาเหตุต่อเนื่องมาจากการคัดค้านมติ ครม. ว่างน้ำเขียวของชาวเมืองในเขตอำเภอจอมทอง ซึ่งเป็นบริเวณเดียวกับดอยอินทนนท์ โดยมีผลให้มีการยกเลิกการแจก นส. 3 ก. แก่ผู้มีที่ดินทำกินอยู่ในอุทยานแห่งชาติฯ ทั่วประเทศ ก็ทำให้ชาวม้งไม่พอใจและเห็นว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ผิดวิธีที่ยิ่งทำให้ประชากรที่อยู่และมีที่ทำกินในอุทยานแห่งชาติฯ ต้องสูญเสียผลประโยชน์มากยิ่งขึ้น แทนที่จะได้รับเอกสารสิทธิ์ นส.3 ก. ตามมติ ครม. ว่างน้ำเขียว

ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้านม่วงสุยรับรู้ถึงศักยภาพที่จะรองรับการท่องเที่ยวในหมู่บ้านว่ายังไม่เพียงพอ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติ มิได้เอาใจใส่ในการพัฒนาหมู่บ้านที่จะทำให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับการท่องเที่ยว* ทั้ง ๆ ที่หมู่บ้านม่วงสุยเป็นหมู่บ้านที่ถูกบรรจุอยู่ในแผนการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ได้ การยินยอมให้มีไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน สภาพถนนก่อนถึงหมู่บ้าน และสภาพถนนสายหลักในหมู่บ้านที่ได้รับการปรับปรุงจากอุทยานแห่งชาติฯ ให้รองรับการเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้าน ประกอบกับการตั้งด่านเก็บค่าธรรมเนียมเข้าหมู่บ้านจากนักท่องเที่ยวถูกคัดค้าน

* เกี่ยวกับการจำกัดการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ เช่น ไฟฟ้าในหมู่บ้านม่วงสุยของอุทยานแห่งชาติเป็นไปเพื่อพยายามมิให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านมากเกินไปจนหมู่บ้านม่วงสุยไม่สามารถรองรับได้ (carrying capacity) จึงพยายามใช้นโยบายการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ (sustainable eco-tourism) โดยไม่นำไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน เพื่อป้องกันมิให้มีจำนวนและกิจกรรมในการท่องเที่ยวมากเกินไปจนอาจจะเป็นสาเหตุในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติได้

จากกลุ่มชาวม้งที่ก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานเขาและสวนน้ำตกว่าเป็นการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าช้อนกับการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมสองสถานที่ในหมู่บ้านดังกล่าว จึงเป็นการไม่ง่ายนักที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้านจะเห็นผลประโยชน์จากการตั้งด่านเก็บค่าธรรมเนียมก่อนเข้าหมู่บ้านของอุทยานแห่งชาติได้

ดังนั้นความแตกต่างของการรับรู้และทราบถึงการต้องเสียผลประโยชน์ในกลุ่มชาติพันธุ์ในหมู่บ้านได้แยกการสูญเสียผลประโยชน์เมื่อได้รับผลกระทบจากนโยบายและการดำเนินงานของรัฐออกเป็นสองประเภทคือ 1) การยกเลิกมติ ครม. วน้ำเขียวและการตั้งด่านเก็บค่าธรรมเนียมก่อนเข้าหมู่บ้าน ถูกซึมซาบเข้าไปในความรู้สึกร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งหมดในหมู่บ้าน โดยเฉพาะชาวม้งซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในหมู่บ้าน การชุมนุมเพื่อคัดค้านการยกเลิกมติ ครม. วน้ำเขียวที่หน้าศาลากลางจังหวัดร่วมกับชาวเขาในภาคเหนือทั้งหมด จึงปรากฏว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในหมู่บ้านนอกจากชาวม้งเข้าร่วมประชุมหาทางแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะกันอย่างคึกคัก และ 2) การประชุมและการสนทนาถึงปัญหาแก้ข้อโจมตีของชาวบ้านบ่งว่า ชาวม้งเป็นต้นเหตุให้ต้นน้ำแห้งขอด ปล่อยสารพิษลงห้วยน้ำก่อนถึงตำบลบ้านปางและบุกรุกขยายอาณาเขตพื้นที่ทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติจะมีแต่ชาวม้งเท่านั้นที่สูญเสียผลประโยชน์ที่ตนเองมีที่ทำกินปลูกสวนลิ้นจี่ในเขตอุทยานเพียงกลุ่มเดียว ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ไม่ได้รับการโจมตีจากชาวบ้านตำบลบ้านปางและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้ออ้างและมีผลประโยชน์ในพื้นที่ปลูกลิ้นจี่เลย ทำให้ชาวม้งต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาตนเอง

ในกลุ่มสุดท้ายคือ คนต่างด้าวที่เข้ามาเป็นลูกจ้างในร้านค้าและสวนลิ้นจี่ให้กับชาวม้งและชาวจีนฮ่อรับทราบข้อกล่าวหา แต่มิได้มีปฏิกิริยาเท่าใดนัก อันเนื่องด้วยผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับในการทำงานในหมู่บ้าน อยู่ในรูปของการแลกเปลี่ยนและรับจ้างแรงงานเพื่อเงินตรา สถานภาพของกลุ่มนี้จึงเป็นเพียงผู้รับจ้างในขณะที่ชาวม้งและจีนฮ่อเป็นผู้ประกอบการที่มีเงินทุน ทรัพยากรเป็นของตนเอง ผลได้ผลเสียที่มีอยู่กับคนต่างด้าวจึงเป็นเพียงแค่การไม่มีงานทำหรือเงินค่าตอบแทนในหมู่บ้าน ถ้ากลุ่มผู้ประกอบการได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐ รวมทั้งกลุ่มคนต่างด้าวเป็นกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคม ชาติพันธุ์ และเศรษฐกิจต่ำในหมู่บ้านจึงมีน้อยมีส่วนมีเสียงร่วมกับชนกลุ่มใหญ่ในหมู่บ้านมากเท่าใดนัก ผลประโยชน์ของกลุ่มที่มีอยู่ในหมู่บ้านจึงเป็นการทำงานรับจ้างแลกเปลี่ยนค่าตอบแทนเท่านั้น มิได้มีทรัพยากรใด ๆ ในหมู่บ้านเป็นของตนเอง แม้กระทั่งที่อยู่อาศัย ครอบครัวยุติธรรม และบัตรประชาชน

สรุปแล้ว ความแตกต่างในกลุ่มชาวม้งด้วยกันเอง เช่น ความแตกต่างทางศาสนา ความแตกต่างในรายละเอียดของพิธีกรรมและวัฒนธรรมของม้งที่เชื่อถือศาสนาขงม้งยังคงมีในหมู่บ้าน แต่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติและการแต่งงานร่วมกันอยู่ ทำให้ถึงแม้จะมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นภายในกลุ่มชาวม้งแต่ก็ยังเป็นความแตกต่างและความสัมพันธ์ที่เข้ากันได้ ในขณะเดียวกัน ขอบเขตความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในหมู่บ้าน เช่น การเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ ความแตกต่างในสายสัมพันธ์ทางการแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ กิจกรรมทางศาสนาที่แตกต่างกัน รวมไปถึงกิจกรรมเกี่ยวกับผล

ประโยชน์ในหมู่บ้านที่มีความคาบเกี่ยวเหลื่อมล้ำกันระหว่างชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ได้แสดงขอบเขตความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ให้เห็นแต่ความแตกต่างดังกล่าวสามารถอยู่ร่วมกันได้ เนื่องจากการมีระบบการปกครองหมู่บ้านสมัยใหม่ของไทย โดยมีชาวม้งเป็นผู้กุมอำนาจการปกครอง มีความสัมพันธ์ในระบบการค้าภายในหมู่บ้านร่วมกัน โดยมีชาวม้งเป็นผู้กุมผลประโยชน์มากที่สุด ในขณะที่เดียวกัน การกระทำในชีวิตทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อยู่ในกรอบที่ตกลงร่วมกัน โดยไม่ยุ่งเกี่ยวก้าวร้าวกัน และกัน รวมทั้งต้องกระทำการอันไม่เบียดเบียนนำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น กลุ่มชาติพันธุ์อื่น และหมู่บ้าน โดยตั้งอยู่ในกรอบของการปฏิบัติตามกฎหมายที่ใช้ปกครองหมู่บ้านอยู่ จะเห็นว่าบ้านภูสอยมีลักษณะพหุสังคมเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่พ้อเข้ากันได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งถึงแม้บางกลุ่มในภูสอยจะมีการนับถือศาสนาที่แตกต่างกันอย่างมาก เช่น กลุ่มชาวจีนฮ่อและคนไทย/คนเมืองที่นับถือศาสนาอิสลาม กับกลุ่มที่นับถือศาสนาอื่น แต่ก็มิได้มีความขัดแย้งกัน